National Library 56253
Gen.Acquisitions Section
Ottawa, Ont.
K1A 0N4

National Library
Bibliothèque Nationale
NOV 19..
NEWSPAPER SECTION
DES ..AUX

Second class mail registration number — 1089.

VABA EESTLANE

ILMUB IGAL TEISIPÄEVAL JA NELJAPÄEVAL

V A B A D E   E E S T L A S T E   H Ä Ä L E K A N D J A

Nr. 73 (2708) XXIX aastakäik — Teisipäeval, 30. septembril 1980 — Tuesday, September 30, 1980 — Üksiknumbri hind 45 centi

Iraak valmis sõlmima vaherahu

UN-i julgeolekunõukogu nõuab kohest võitluste lõpetamist

ANKARA — Samal ajal kui Iraagi sõjajõud juubeldasid Iraani sadamalinna Korramshari vallutamise üle, sai Iraak suure tagasilöögi osaliseks kui sabotöörid õhkisid õlijuhtmestiku, mis viib õli Iraani põhjapiirkondadest Vahemere rannikule. Iraagi president Saddam Hussein deklareeris, et Iraak on saavutanud suurema osa oma võitluse eesmärkidest ning on valmis alustama vaherahu sõlmimiseks läbirääkimisi. Liitunud Rahvaste Julgeolekunõukogu võttis vastu resolutsiooni, milles nõuti kohest võitluste lõpetamist ja lahendama kahe riigi vahelised tüliküsimused rahulikul teel.

Iraani vägede vastupanu sissetungijatele varises pärast ägedat vastupanu kokku Iraani sadamalinnas Khorramsaharis, mille Iraagi väed vallutasid möödunud laupäeval. Vallutatud linnast tungivad iraagi väed edasi õlirikka Khuzistani provintsi pealinna Ahwazi suunas, mille langemine ei ole enam mägede taga.

Iraani lennuvägi on sooritanud tasumisrünnakuid Iraagi pealinnale Bagdadile ning on oma pommirünnakutega kahjustanud Iraagi sadamaseadmeid Pärsia lahe ääres.

Ühendriikide president Jimmy Carter toonitas nädalavahetusel uuesti, et Hormuzi merekitsus, kust Araabia õli tanklaevadel välismaailma voolab, tuleb lahti hoida. Ühendriigid on siiski ümber lükanud varasemad kuuldused, millede põhjal ameeriklased on juba oma liitlastega hakanud kontakte võtma ühise laevastikuüksuse saatmiseks Pärsia lahe piirkonda. Lääne-Saksamaa kantsler Helmut Schmidt kinnitas, et ta ei ole sellisest liitlaste ühisest nõupidamisest ja laevastiku saatmisest midagi kuulnud

ning väitis, et Lääne-Saksamaa ei võta sellisest aktsioonist osa.

Iraani—Iraagi vaheline konflikt tuli arutusele ka Liitunud Rahvaste Organisatsiooni julgeolekunõukogus, kus oodati Pakistani presidendi Zia ul-Haq'i poolt algatatud Araabia riikide rahuofensiivi tulemusi. Iraani valitsus on juba ette deklareerinud, et ta ei alusta mingeid läbirääkimisi enne kui Iraagi väed Iraani territooriumilt on tagasi tõmmatud

ning Iraagi välisministeeriumist mainitakse samal ajal, et Iraak ei aktsepteeri enne vaherahu kui Iraan tunnistab 1913. aastal sõlmitud kokkuleppe alusel Iraagi võimu praegu vaieluse all olevas Shatt al Arab veetee üle.

Vägikaikavedamine Poolas

Tööliste ametiühingute tegevusele tehakse takistusi

VARSSAV — Läänemaailmas levinud kartuste kohaselt on Poolas alganud äge võimuvõistlus kommunistliku partei kontrolli alla kuuluvate valitsuse ametiühingute ja tööliste poolt rajatud vabade ametiühingute vahel. Puhkenud vägikaikavedamise kohta on ilmunud juba artikleid poola ajakirjanduses, kus märgitakse, et töölised ei aktsepteeri endiste ametiühingute juures teostatud reforme ning tembeldavad need ainult nimemuutmiseks.

Kommunistliku partei peahäälekandja „Trybuna Ludu" ignoreeris peaaegu täielikult Gdanski streigijuhi Lech Walesa saabumise Varssavi, kus ta tööliste poolt vastu võeti kangelasena.

Leht mainis siiski lühidalt, et Walesa kohtas peaministri asetäitja Jagielskiga, et käsitada nende kokkulepete praktilist rakendamist, mis sõlmiti streigi lõpetamiseks tööliste ja valitsuse esindajate vahel.

Lech Walesa mainis ühe ajalehe esindajale, et valitsus peab nõustuma tööliste ametiühingute kohta informatsiooni avaldamisega kui ta ei taha esile kutsuda tööliste uusi streike. Walesa ütles, et partei kontrolli alla kuuluvad valitsuse ametiühingud on asunud tööliste ametiühingute vastu rünnakule, moodustades ise uusi ametiühinguid, mida nimetatakse „iseseisvateks", kuid mis kuuluvad endiste ametiühingute kontrolli alla.

Tööliste esindajad deklareerivad, et nad tunnustavad kommunistliku partei osa riigi juhtimises, kuid nad ei nõustu sellega, et partei juhib tööliste ametiühinguid.

Moskva jälgib poola tööliste iseseisvate ametiühingute moodustamist sünge pilguga ja teeb kõik, et nende rajamist nurja ajada. Lech Walesa Varssavis oleku ajal intervjueeris teda üks Tassi esindaja, kes küsis, kui palju saavad streikijad välismaailmast toetust. Walesa vastas sellele küsimusele külmalt, et nad on saanud toetussummasid läänemaailma ametiühingutelt ja nad loodava tulevikus välismaalt saada veelgi rohkem raha.

Lennuliikluse kontrollijate metsik streik

Kanadas lahkusid möödunud nädalavahetusel illegaalselt oma töökohtadelt ligemale 250 lennujaamade lennuliikluse kontrollametnikku, mille tagajärjel möödunud pühapäeval oli lennuliiklus kogu Kanada ulatuses segipaisatud. Lennuliikluse ametiühingu esindaja mainib, et tööseisak oli mõeldud protestiks valitsuse vastu, kes kavatseb karistada 36-t lennuliikluse kontrollametnikku möödunud kuul loata töölt lahkumise eest. Kanada transportministri abi Arthur Kroeger märgib, et ministeerium kaalub distsiplinaarseid aktsioone nende kontrollametnike vastu, kes möödunud pühapäeval liitusid illegaalse streigiga.

Konservatiiv kritiseerib konservatiive

MONTREAL — 41-aastane Iron Ore Co. Canada president Brian Mulroney, kes kandideeris 1976. aastal toimunud konservatiivide partei konverentsil parteijuhi kohale, kuid kaotas lääneprovintside lemmikule Joe Clarkile, pidas möödunud nädalal Montrealis kriitiseeriva kõne, milles ta mainis, et konservatiivid ei tule Kanadas kunagi võimule kui nad ei muuda oma poliitikat Quebeci provintsi suhtes ning ei saa endile Quebecist toetust.

Värskemad uudised loete „VABA EESTLASEST"

MARIE UNDER

Marie Under surnud

Möödunud neljapäeval, 25. septembril suri Stokholmis eesti suurim poetess Marie Under-Adson. Sündinuna 27. märtsil 1883. a. Tallinnas hiidlastest vanemate lapsena, saanuks ta kaks päeva hiljem üheksakümmend seitse ja pool aastat vanaks. M. Under on juba aastaid olnud haiglaravil, olles sellejuures siiski erksa vaimuga ja eesti elust huvitatud.

Surmateade saadeti Ameerika Hääle kaudu ka Eestisse, kus helilindilt anti edasi tema traagiliselt suur luuletus „Söduri ema", mille kunagi helilindile oli lugenud Riina Reinik.

Euroopa tuumarelvastus arutusel

Muskie kohtus New Yorgis Gromõkoga

WASHINGTON — Ühendriikide välisminister Muskiel olid New Yorgis pikemad läbirääkimised N. Liidu välisminister Gromõkoga, millede kestel käsitati kõiki praegu päevakorral olevaid välispoliitilisi küsimusi. Muskie mainis, et läbirääkimistel jõuti põhimõttelisele seisukohale, alustada eelläbirääkimistega Euroopas tuumarelvade piiramiseks.

Välisminister Muskie kinnitas, et läbirääkimistel käsitati pikemalt ka Iraani ja Iraagi vahelist sõjalist konflikti ning deklareeriti,

et mõlemad suurriigid kavatsevad selle kokkupõrke puhul jääda neutraalseiks.

Gromõko ei tõstnud nõupidamiste kestel esile president Carteri äsjast sõnavõttu, mille kohaselt lääneriigid konsulteerivad vajalike abinõude tarvitusele võtmist õli saamise kindlustamiseks kui võitlustegevuse peaks ulatuma strateegilise Hormuze merekitsuseni.

Muskie oli Iraani ja Iraagi vahelise konflkti kiire lõpetamise suhtes siiski skeptiline

ja arvas, et sõjalisel tegevusel ei ole niipea lõppu ette näha.

Ühendriikide ja teiste Araabia õli tarvitavate lääneriikide vahel arutatakse praegu võimalusi araabia õli saamise kindlustamiseks ning plaanitsetakse rahvusvahelise laevastikuüksuse saatmist Pärsia lahe piirkonda kui see vajalikuks osutub.

Surmav pomm oktoobripidustustel

MÜNCHEN — Münchenis surmasid terroristid pommiplahvatusega 12 inimest kuni üle 200 inimese said haavata. Terroristid olid paigutanud pommi oktoobripidustuste ajal Theresienwiege peoplatsi värava juures prügitünni, kus see plahvatas suurt leeki üle paisates. Surmasaanute hulgas oli kolm last. Informeeritud ringkondadest mainitakse, et politseivõimudel on kurjategijate tabamiseks mitu juhtniiti, mis viivad neonatside organisatsiooni juurde. Viimaste teadete kohaselt on 6 uusnatsi arreteeritud.

Itaalia valitsus kukkus

ROOMA — Itaalia valitsusele avaldati parlamendis umbusaldust uute majanduslike reformide planeerimise puhul ja peaminister Francesco Cossiga valitsus oli sunnitud ametist lahkuma. Kristlik-demokraatliku parteisse kuuluv Cossiga valitses sotsialistide toetusel ja umbusalduse avaldamine tuli talle suure üllatusena. Salajasel hääletamisel hääletas valitsuse vastu vähemalt 30 parlamendiliiget, kes kuulusid kristlik-demokraatliku või sotsialistide partei koosseisu.

Post jääb esialgu käima

Kanadas algas eile, esmaspäeval, föderaalvalitsuse ametnike streik, mis halvab paljude valitsusasutuste tööd üle kogu Kanada. Esialgu kardeti ka postiliikluse katkestamist, kuid postiametnike ametiühingu ja riigiteenijate ametiühingu vahel sõlmiti kokkulepe, et postiteenijad võivad läbi minna postiasutuste hoonete ümber paigutatud riigiteenijate streigi valvetõketest. Kui kaua seda kokkulepet peetakse, ei ole praegu selge, kuna postiteenijad on alati streigiküsimustes olnud erakordselt sõjakad. Riigiteenijad alustasid streiki pärast seda kui nende läbirääkimised riigi varaametiga tulemusi ei andnud ja kokku varisesid.

Pärsia lahe riigid häireolukorras

BAGDAD — Iraagi valitsus deklareerib, et ta on saanud praeguse konflikti puhul Iraaniga Saudi Araabia kuningas Khaled'ilt lubaduse toetuse andmiseks, kuid Saudi ametlik pressiagentuur lükkab selle teate ümber. Saudi Araabia ja teised Pärsia lahe ümbruses asuvad maad on asetanud oma sõjalised jõud häireolukorda, et olla valmis kõigiks ootamatusteks kui sõjaline tegevus peaks kalduma nende piiride lähikonda.

Bonni saadik Moskvas sündinud Eestis

BONN (EPL) — Uueks läänesaksa suursaadikuks Moskvasse nimetati dr. Andreas Meyer-Landrut, kes on baltisakslane ja sündinud Tallinnas 1929.

Uus suursaadik on saksa välisteenistusest aastast 1955, teeninud mitmetes saatkondades, m.h. ka Moskvas ja oli Saksa välisministeeriumis idaasjade referent ning viimati „kolmanda maailma", s.o. arengumaade osakonna juhataja.

LAKEWOODI EESTI TEATER
esitab
Toronto Eesti Majas
pühap., 9. okt. kell 3 p.l.
EMAJÕEL
Lembit Kooritsa muusikali 2 vaatuses, 7 pildis
Lavastaja: LEIDA LEPIK ● Muusikajuht: LEMBIT KOORITS
Dekoraator: ELMAR SAARNIIT ● Osalised: HARRY VERDER, PEET JÜRGENSTEIN, KRISTA ALTOK, GUIDO MÖHLMAN, LAINE-LYA PALS, RALF SAMS, AIME ANDRA, RUDOLF SUSI, MADRUSED, TÜDRUKUD

MULKIDE SELTSKONDLIK
KOOSVIIBIMINE
koos õhtusöögiga
pühap., 2. nov. kell 3 p.l. Tartu College'is, 310 Bloor St. W.
Lõbus sõnalis-muusikaline eeskava
Piletite ettetellimine hiljemalt 27. okt.: Elmar Silm — tel. 741-7994, Optikaäri Ratas — tel. 465-6251
KÕIK TERE TULEMAST! MULKIDE SELTS

Toronto Eesti Meeskoori 30. aastapäeva
KONTSERT-BALL
laupäeval, 1. novembril 1980 kell 6.00 p.l.
HOLIDAY INN, Wynford Drive
(Eglinton—Don Valley Pkwy.)
Laudade tellimine meeskoori liikmetelt

COSMOPOLITAN OPERA ASSOCIATION
esitab G. Verdi
UN BALLO IN MASCHERA
(MASKIBALL)
Ooper esitatakse koos koori, balleti ja orkestriga
Renato osas — bariton AVO KITTASK
Reedel, 3. okt. ja laupäeval, 4. okt. kell 8 õ. Ryerson Theatre'is, 43 Gerrard St. E. — Piletid eelmüügil Eesti Abistamiskomitees

HIIDLASTE SELTSI traditsiooniline
MARDIPIDU
laupäeval, 8. novembril 1980 kell 7.00 õhtul
Toronto Eesti Maja suures saalis
ETTEKANDEID — EINELAUD — BAAR — TANTS
Laudade tellimiseks õhtuti E. Liik: 421-1139
Pääse $6.00

VABADE EESTLASTE HÄÄLEKANDJA

VABA EESTLANE

VÄLJAANDJA: O/Ü Vaba Eestlane, 135 Tecumseth St. Torontos
PEATOIMETAJA: Karl Arro
TOIMETAJA: Hannes Oja
POSTIAADRESS: P.O. Box 70, Stn. C, Toronto Ont. M6J 3M7
TELEFONID: toimetus 364-7521, talitus (tellimised, kuulutused, ekspeditsioon) 364-7675

TELLIMISHINNAD Kanadas: aastas $35.—, poolaastas $19.50 ja veerandaastas $10.50, kiripostiga aastas $56.—, poolaastas $30.50 ja veerandaastas $16.—
TELLIMISHINNAD väljaspool Kanadat: aastas $38.—, poolaastas $21.— ja veerandaastas $11.—. Kiripostiga USA-s: aastas $61.—, poolaastas $32.50 ja veerandaastas $17.—
LENNUPOSTIGA ülemere-maadesse: aastas $72.—, poolaastas $36.— ja veerandaastas $19.—.
Aadressi muudatus 50 c. — Üksiknumbri hind 45 c.

FREE ESTONIAN
Published by Free Estonian Publisher Ltd., 135 Tecumseth St., Toronto Ont. M6J 2H2

Euroopa ristteedel

Praegune segane ja pinevusest tulvil olukord maailmas on näidanud, et Ameerika Ühendriikide juhtkond ei ole oma ülesannete kõrgusel. Mida suuremaks muutub pingeline olukord eriti praeguse Iraani-Iraagi sõjalise kokkupõrke ja läänemaailma ähvardava õlikriisi taustal, seda suuremaid nõudmisi esitatakse Ühendriikide presidendile ja tema nõuandjatele, kes lääneriikide juhtidena peavad andma läänepoliitikale kindla suuna ning leidma võimalusi N. Liidu edasitungi pidurdamiseks ja vajaduse korral isegi sõjaliste jõudude kasutamiseks.

Washingtoni juhtkonna kõikuv poliitika ja Ühendriikide sõjalise võimsuse allakäik on pannud Euroopa riikide juhid tõsiselt mõtlema Euroopa tulevikule ja tulevastele koostöö võimalustele Ühendriikidega. Euroopas leitakse, et kui Ühendriigid ei ole sõjaliselt N. Liidule enam võrdvõimelised vastased, siis peavad eurooplased ise hakkama oma asju ajama ja vaatama kuidas nad kõige paremini ja praktilisemalt praeguseid maailmaprobleeme suudavad lahendada ja oma huvisid kaitsta.

Euroopa Ühendriikidest eraldumise märgid on selged ja Euroopa pealinnades ei tehta enam katseid nende varjamiseks ja maskeerimiseks. Prantsusmaa president Valery Gisgard d'Estaini kohtumine Varssavis Brezhneviga, ja Lääne-Saksamaa liidukantsler Helmut Schmidti sooloreis Moskvasse annavad selge tõendi, et Euroopa juhid on otsustanud hakata ajama asju oma ette ja tegutsema omal käel ilma Washingtoni instruktsioonideta ja mõjutusteta. Moskva teeb samal ajal omalt poolt suuremaid pingutusi, et eemaldada Euroopa riike Ühendriikidest ja lüüa nende vahele teravat ja lõhestavat kiilu. Selle eesärgi saavutamine on seda lihtsam, et Euroopa riigid vajavad N. Liiduga palju tungivamalt majanduslikke vahekordi ja kaubanduslikke sidemeid kui Ühendriigid.

Õli probleemid sunnivad omakorda Euroopa riike ajama Ühendriikidest erinevat poliitikat Kesk-Idas. Kui Ühendriigid annavad oma tugeva toetuse Iisraelile ja ei hooli selle tagajärjel tekkivatest konfliktidest Araabia riikidega, siis Euroopa ei saa nii kergekäeliselt toimida ja oli möödunud suvel toimunud Euroopa Ühisturu riikide konverentsil isegi juba valmis andma Palestiina Vabastamise Organisatsioonile oma poliitilise tunnustuse, mis kuidagi ei klapi Ühendriikide praeguse Kesk-Ida poliitikaga.

Euroopa ei ole enam veendunud, et Ühendriigid on tahtelised ja võimelised Euroopat kaitsma kui N. Liidu ja Varssavi Pakti riikide väed peaksid Lääne-Euroopasse tungima. Paljud tundemärgid tõestavad ja kinnitavad, et Ühendriikide sõjaline jõud on viimaste aastate jooksul tunduvalt nõrgenenud ja alla käinud kuna Moskva on oma sõjalisi jõudusid nii merel, maal kui ka õhus pidevalt suurendanud ja tugevdanud. Ühendriikide ebaõnnestunud ja lünklik katse Iraanis vangistatud ameeriklaste vabastamiseks lasi Ühendriikide sõjalisi jõudusid paista Euroopas eriti halvas valguses ja loomulikult tehti sellest ka oma järeldused.

Asjatundjad kalkuleerivad, et 1980-nendate aastate algul on N. Liidu sõjaline võimsus jõudnud oma haripunktile kuna ameeriklased vaatamata oma järsule ärkamisele ei suuda N. Liidule niipea järele jõuda. Siis saabub ohtlik periood, millele Euroopa riigid peavad olema ette valmistatud ja võimelised ka iseseisvalt ilma ameeriklaste abita tegutsema.

Poliitilised eksperdid kalkuleerivad, et antud olukorras on Euroopal kaks võimalust: kas otsida N. Liiduga tihedaid sidemeid ja lülitada Euroopa senisest tihedamalt N. Liidu orbiiti või alternatiivina kujundada Euroopast maailma kolmas iseseisev suurjõud, kelle kasutuses on oma sõjalised jõud idast tuleva võimaliku pealetungi tagasi löömiseks. Kumbki võimalus ei ole aga praeguste eelduste juures eurooplastele eriti meelitav, kuna Euroopa mandririigid ei saa nõustuda Lääne-Euroopa „soomestamisega" ning ei suuda teisest küljest ka oma relvastust ja sõjajõudusid nii kiiresti üles ehitada, et nad suudaksid taltsutada oma sõjalisest tugevusest joovastunud venelasi.

Euroopas eksisteerivad kahtlused ja uute suundade otsingud kajastuvad eriti praeguse Lääne-Saksamaal toimuvate parlamendi valimiskampaania kõnedes. Kui sotsialistid eesotsas praeguse kantsleri Helmut Schmidtiga ei varja oma pettumust president Carteri võimete suhtes ja kritiseerivad Ühendriike ja nende poliitikat, toonitades ühtlasi detente poliitika jatkamise vajadust, siis kristlik-demokraatliku partei juht ja liidukantsleri kandidaat Franz Josef Strauss sõdib kõigi võimaluste piirides nende ideede vastu ja leiab, et Lääne-Saksamaa peab minema koos Ühendriikidega ja andma oma täieliku toetuse ameeriklastele. Strauss toonitab pidevalt, et Schmidti välispoliitika peamiseks eesmärgiks on Euroopa neutraliseerimine, mis toob paratamatult kaasa Lääne-Euroopa N. Liidu mõjupiirkonda sattumise.

Kõigest eeltoodust võib järeldada, et Ühendriikidel on palju probleeme oma koostöö jatkamisel NATO liitlastega. Kahtlemata mõjutab Ühendriikide ja NATO liitlaste vahekordi suurel määral Ühendriikide käitumine praeguses Iraani-Iraagi konfliktis. Kui Washington jatkab siin oma senist kõikuvat ja sihitut poliitikat, siis võib ennustada, et Euroopa riikide eemaldumine Ühendriikides võtab uut tugevat tuult purjedesse.

K.A.

„VABA EESTLANE" on valvel eestlaskonna üldhuvide eest!

Eesti Aiandusklubi tegevusest osavõtmine võib aiandushuvilise viia lähedale taimede kasvusaladusile. Leida Homits on olnud kauaaegne klubi liige ja juhatusliige, kes pani kevadel oma maja ees olevasse lillepeenrasse seitse riitsinuseuba (inglise keeli castor bean). Nüüd on taimed juba ulatumas teise majakorruseni ega näi veel kasvamises peatumist, kui mitte öökülm ei tule takistama. Riitsinus (Ricinus communis) on kõrgkasvuline sõrmleheliste lehtedega piimalilleliste sugukonnast, vili on ogaline kupar, kirjud lapikud seemned sisaldavad kuni 60% kastoorõli. Pildil taimed L. Homitsa maja ees.
Foto: Vaba Eestlane

Iisraeli probleemid on Ühendriikide probleemid

Ka Iisraeli opositsioon pooldab Begini anastamispoliitikat

WASHINGTON (Vaba Eestlase kirjasaatjalt). — Nii nagu kõnesolevat probleemi käsitlenud eelmises kirjutuses sai märgitud, pühendas Ühendriikide mõjukas päevaleht „Washington Post" hiljuti erakorraliselt suurt tähelepanu Iisraeli valitsuse poliitikale 1967. aastast saadik okupeeritud Jordani jõe läänekalda territooriumil. Mitmes kirjutuses juhiti tähelepanu asjaolule, et Menahem Begini parempoolse valitsuse poliitikaks paistab olevat selle palestiina araablastega asustatud maa-ala liitmine Iisraeliga.

Selle eesmärgi kindlustamiseks rakendatakse ulatuslikku juutide asustamist vallutatud piirkondadesse. Üks osa Jordani läänekalda territooriumist, nimelt varem Jordani riigile kuulunud Ida-Jeruusalemm koos lähema ümbrusega, ongi juba ametlikult Iisraeliga ühendatud ja sinna on elama asunud 54.000 juuti. Iisrael on deklareerinud, et edaspidistel läbirääkimistel Jordani jõe läänekalda araablastele autonoomia andmise küsimuses ei tule üldse enam kõne alla Jeruusalemma linna idaosa staatus, mis olevat nüüd lahutamatu osa Iisraelist.

Teistesse läänekalda piirkondadesse on seni rajatud asundustesse elama läinud 12.000 juuti ning viie-aasta plaani kohaselt on kavas tõsta seal juutide arvu 150.000-le.

Selline poliitika on tekitanud Washingtonis tõsist muret, kuna see ohustab Camp Davidis saavutatud kokkulepet Egiptusega ning ajab teravamaks Ühendriikide suhted ka möödukamate Araabia riikidega nagu Jordan ja Saudi-Araabia.

Washingtonis on loodetud, et Iisraeli agressiivne Jordani läänekalda annekteerimispoliitika on seotud vaid praeguse Begini valitsusega, ning et kui praegune parempoolne koalitsioon järgmistel Iisraeli valimistel kaotab ja võimule tuleb tööerakond, siis jäetakse kõrvale uute asunduste rajamine ning kavatsus okupeeritud piirkonna liitmiseks Iisraeli riigi külge. Kas on aga selline lootus tegelikult õigustatud?

Kas nende tulevikuvisioon Iisraelist erineb nende marurahvuslaste omast, kes väidavad ja usuvad, et juutide Jumalast antud õigusega peavad Iisraeli piirid ulatuma Vahemerst kuni Jordani jõe ja Surnumereni?

Shimon Perez, Tööerakonna juht ja tõenäoliselt järgmine Iisraeli peaminister siis kui Begini valitsus peaks valimistel kaotama, on oma väljendustes Jordani läänekalda okupeeritud alade suhtes tõesti tagasihoidlikum kui seda on Begin ja praegune valitsus. Kuid lähemal vaatlusel need erinevused ei ole kuigi suured. Nii näiteks on opositsioonis oleva Tööerakonna seisukoht Jeruusalemma suhtes sama mis Begini valitsuse oma. Varem Jordanile kuulunud Ida-Jeruusalemm moodustab ka nende arvates Iisraeli valduses olnud läänepoolse linnaosaga ühise terviku. See peab jääma ka Tööerakonna arvates Iisraelile.

Uute asunduste rajamise suhtes okupeeritud läänekaldale on Tööerakond aga ettevaatlikum ja ei pea soovitavaks uute asunduste rajamist — vähemalt mitte praegusel ajal.

Kuid „Washington Posti" korrespondendile antud intervjuus ütles Tööerakonna juht Perez, et praegu juba olemasolevate juudi asunduste kaotamine, tagasitõmbamine, ei ole soovitav. Samuti ei soovi Tööerakond näha mitte mingisuguse palestiina araablaste riigi rajamist Jordani jõe läänekaldale. Palestiinlaste riigi vastane seisukoht on neil sama kindel kui Begini valitsusel.

Tööerakonna kava näeb ette läänekaldal elavtele araablastele mingisuguse omavalitsuse andmise koostöös Jordaniga. Suurem osa läänekaldast saaks seega tagasi antud Jordani kuningriigi haldusse, kusjuures aga soovitakse säilitada Iisraeli sõjaväelisi tugipunkte sellel territooriumil.

Selline kava nagu eeldaks mingit Iisraeli ja Jordani kaksikvõitu läänekalda üle, koos seal asuvatele palestiina araablastele teatava autonoomia lubamisega.

Jätkuvat läänekalda okupeerimise vajalikkust kuni mingi sarnase kokkuleppe saavutamiseni põhjendab Tööerakond eelkõige julgeoleku ja kaitse-strateegiliste kaalutlustega. Tööerakonna seisukoht on seega pragmaatilisem ja diplomaatiliselt paindlikum kui Begini valitsuse oma. Kuid küsitletakse kas sellegi hoiaku taga ei peitu varjatud soov kogu ajaloolise juutide maa-ala püsivalt enda käes hoidmiseks.

Tööerakonna kava vastu töötab aga ka Jordani jõe läänekaldal elavate araablaste hoiak. Nii nagu on tähendatud „Washingtoni Posti" veergudel, ei ole nende valdav enamus, eriti aga noorem põlvkond, huvitatud taasühendamisest Jordani kuningriigiga. Oma kodumaal elavate palestiina araablaste enamiku seisukoht sarnaneb Palestiina pagulaste omaga — soovitakse enda iseseisvat riiki. Jordani läänekaldal Iisraeli okupatsiooni all elavate araablaste poliitiline sümpaatia kuulub paguluses tegutsevale Palestiina Vabastamisorganisatsioonile. Nad peavad enda lootuseks selle juhti Yasser Arafati ja mitte Jordani kuningat Husseini, kellele see maa-ala enne 1967. aastat kuulus.

Tähelepanu on juhitud veel ühele asjaolule, mis teeb Iisraeli poolt vallutatud alade püsiva liitmise problemaatiliseks. Selleks on demograafilised projektsioonid. Nimelt isegi mitmed Iisraeli teadlased hoiatavad,

et juhul kui Iisrael liidab endaga Jordani jõe läänekalda ja Vahemere rannikul asuva samuti okupeeritud Gaza maariba, siis võib aastaks 1990 kujuneda olukord, kus Iisraeli riigis võib elada rohkem araablasi kui juute endid.

Tuleb silmas pidada, et ka päris-Iisraelis elab praegu üle poole miljoni araablase. Kui neile lisada Gaza, Ida-Jeruusalemma ja Jordani läänekalda araablased, ning võtta arvesse asjaolu, et palestiina araablaste sündivus ja rahvastiku loomulik juurdekasv praegu tunduvalt ületab juutide loomuliku juurdekasvu, siis võivad nad uues, laiendatud Iisraelis saavutada enamuse. Ja seda ka sel juhul, kui peaks jätkuma juutide sisseränd Iisraeli praegusel tasemel, milleks on 30.000 aastas. Mida tähendaks aga sionistlik ja rahvuslik Iisrael, kus aastaks 2000 on juudid vähemusrahvuseks?

Iisraeli probleemid on ühtlasi ka Ameerika Ühendriikide probleemideks,

sest nii USA välis- kui sisepoliitika on läbi põimunud Lähis-Ida küsimusega. Seepärast jälgitakse Washingtonis murelikult edaspidist asjade kulgemist.

Materjalid baltlaste väljaandmisest avaldamisele?

STOKHOLM (EPL) — Nüüd on aeg avaldada kõik salajane materjal, mis käsitleb baltlaste väljaandmist N. Liidule ühenduses Teise maailmasõjaga, ütleb ajakiri Contra avalikus kirjas valitsusele.

Meie teadmised rootsi ajaloost pärast Teist maailmasõda on praegu piiratud peamiselt kahel alal: Wallenbergi ja baltlaste väljaandmise küsimuses. Kevadel andis valitsus vabaks ulatuslikud materjalid Wallenbergi kohta. Saladuse katte alla jäi ainult väike osa dokumentatsioonist, peamiselt N. Liidu eraisike kaitsmiseks. Nüüd tuleks avaldada nii palju kui võimalik materjalist baltlaste väljaandmise kohta.

Wallenbergi osas pole uurimine veel lõppenud. Baltlaste asjas enam uusi dokumente ei koostata, kõik dokumendid sel alal on juba väga vanad.

Ilmselt on valitsus hakanud kasutama liberaalsemat praktikat salajaste dokumentide käsitlemises. Nüüd tuleks saladuse kate tõsta ka väljaandmise materjalilt.

Ajakiri Contra nõuab selletõttu valitsuselt, et see otsekohe võtaks kaalumisele nende materjalide vabakslaskmise.

Contra on kodanlik ajakiri, mis tegeleb rootsi välispoliitika ja Ida-Euroopa küsimustega.

Kommentaarid

Kanadas tuntakse viimasel ajal suurt muret kuritegevuse suurenemise pärast, seda eriti suurlinnades. Torontos on röövmõrvad muutunud sagedasteks näheteks ja ühiskond laotab nende vastu võitlemisel nõutul käsi. Küsimuse avalikult arutamisel ja ajakirjanduses käsitamisel kerkib alati ühe populaarsema vastuabinõuna esile politseinike arvu suurendamine kuna see tundub paljudele olevat kõige käegakatsutavamaks mooduseks kurjategijate vastu võitlemisel.

Tegelikult võiks seda nimetada jaanalinnu poliitikaks: pead liiva alla pannes katsuakse mööda libiseda tegelikust elust ja selle pealesuruvatest probleemidest. Nähtavasti keegi ei ole mõelnud sellele kui palju peaks olema ühes suurlinnas politseinikke, et kuritegevust välja rookida või vähemalt seda edukalt piirata. Sellist mõtlemisviisi arendades jõuaksime võibolla olukorrani, kus iga inimese jaoks peaks olema politseinik, kes tema istumist-astumist ja kõiki eluavaldusi hällist kuni hauani kontrollib. Kes selle lõbu kõik välja maksab — sellele ei söända keegi mõtelda ega vastavaid kalkulatsioone teha.

Asjaga peaks vist hoopis teisest otsast peale hakkama. Mis puutub Kanadasse, eriti Torontosse, siis on siin üheks kuritegevuse kasvu suureks põhjuseks ühiskonna tasakaalu suur kõigutamine mõni aeg tagasi toimunud kontrollimatu immigratsiooni tulemusena. Nende suurte vabaduste tulemused maksavad nüüd valusalt kätte ja valitsusvõimud ärkasid liiga hilja, et piirata soovimata elemendi saabumist Kanadasse. Teiseks kuritegevuse suurenemise põhjusteks on surmanuhtluse ärakaotamine ja üliliberaalne kurjategijate kohtlemine neile karistuste määramisel ning vanglates nende eest hoolitsemisel.

Alles hiljuti võisime ajalehtedest lugeda, et vangide huvide eest võitlejad on viinud asjad nii kaugele, et kurjategijatel võimaldatakse teatud perioodide järele kaks päeva koos oma naistega või vabaabielu naistega elada selleks reserveeritud trailerites. Vangide komiteed omalt poolt arvasid, et neid lubatud reforme tuleks veelgi laiendada ja võimaldada vangidel elada trailerites mitte ainult oma naistega vaid ka „girlfriendidega". Kanada kohtuminister Bob Kaplan arvas siiski, et sellised vabadused lähevad liiga kaugele ja ta loobus vangidele järelandmiste tegemisest. Kohtuminister kinnitas sellele lisaks, et ta ei poolda ka 25-aastase miinimum karistusmäära alandamist ettekavatsetud mõrvade sooritajatele. Seda seisukohta avaldades sattus minister opositsiooni paljude kurjategijatega, vangivalvuritega, kriminoloogidega, advokaatidega ja sotsioloogidega, kes nõuavad karistusseaduse muutmist vangide huvides, kuna vastasel korral ei kao nende arvates vanglatest mässud, ülestõusud, mõrvad ja valvurite pantvangideks võtmised.

Kohtuminister asub kahtlemata õigel teel, kuna vangla ei ole mingisugune lõbumaja ega pansionaat, kuhu politsei ja kohtuvõimude küüsi sattunud elukutselised kurjategijad lähevad puhkama. Vangla on ikkagi põhiliselt karistusasutus ning vastavalt sellele tuleb ka sealne elustiil välja kujundada. Kui mõned omaarvates targad eksperdid arvavad, et nad saavad vangide nõudmistele järelandmisi tehes vanglatest kaotada mässud ja pantvangide võtmised, siis on nad valel teel ja ei ole küllalt põhjalikult uurinud retsidivistide hingeelu, kalduvusi ja „filosoofiat".

*

On huvitav kuidas Ameerika Ühendriikides ja teistes lääneriikides suhtutakse mitmest vaatevinklist ja topeltstandariga sõjaväelistesse diktatuuridesse. Ladina-Ameerika riikides, näiteks Tshiilis, Argentiinas ja Paraguays on sõjameeste diktatuur siinsetele liberaalsetele ringkondadele täiesti vastuvõtmatu. Sama vaenulikku suhtumist võib märgata ka Korea praeguse sõjaväelise rezhiimi suhtes, kes tugeva müürina peatab kommunistliku Põhja-Korea edasitungi lõuna suunas, kuid kes siinsete pahempoolsete ja liberaalsete ringkondade arvates ei ole küllalt

(Järg lk. 3)

VALVEARST NÄDALALÕPUL

4. ja 5. okt. dr. R. Pahapill, tel. 921-7777.

11., 12. ja 13. okt. dr. T. Sauks, tel. 461-0912.

Eesti kirjanikud saabumisest Rootsi

STOKHOLM (EPL) — Ajakiri „Invandrar-rapport" on lasknud mitmel vähemuskirjanikul kirjeldada oma kohtumist Rootsiga. Kirjanike hulgas leiame ka Valev Uibopuu ja Enn Nõu, kes kirjeldavad oma muljeid Rootsi tulekust.

Uibopuu kirjeldab, kuidas tema vana kaabu sattus kerjuse kätte ja kuidas kerjus seda kasutas kerjamiseks avalikel kohtadel muusika saatel.

Enn Nõu kirjeldab, kuidas ta aeglaselt hakkas sõjamöllu taipama ja kuidas ta vanemad temaga Rootsi põgenesid.

H. KIRIK
Insurance Agency
KINDLUSTUSED
23 WESTMORE Dr., Suite 200
Rexdale, Ont. M9V 3Y7
Tel. 745-4622

(Algus lk. 2)

Kommentaarid

paindlik ja järelandlik demokraatliku rezhiimi rakendamisel ameerika stiilis.

Huvitaval kombel ei suhtuta sugugi nii rangete demokraatlike printsiipide alusel äsja Türgis toimunud sõjaväelaste riigi pöördesse, mis lõpetas seal pahem- ja parempoolsete ekstremistide vastastikuse võitluse ning päästis Türgi terrorist ja verevalamisest, mida me oleme näinud mitmes Ladina-Ameerika riigis. Ameeriklased on Türgis toimunud riigipöörde suhtes erakordselt leebed ja leplikud vaatamata võimu koondamisele kuueliikmelise sõjaväelaste grupi kätte.

Mis on selle leplikkuse ja diktatuurist möödavaatamise põhjuseks? Arvatavasti strateegilised kaalutlused ja suured omahuvid, mis ei lase Türgile ja sealsetele sündmustele vaadata selliste sinisete ja süütute lapsesilmadega nagu tehakse seda Kesk- ja Lõuna-Ameerika arengusuundade jälgimisel. Isegi läänemaailma maailmaparandajad ja suurdemokraadid peavd aktsepteerima tõsiasja, et Türgiga ei saa mängida, vaid siin tuleb arvestada karme tõsiolusid, mis nõuavad kaineid ja realistlikke kaalutlusi.

Türgi suur tähtsus seisab selles, et ta moodustab puhvri N. Liidu ja Vahemere vahel ning on NATO lõunapoolseks tugisambaks. Praegu on Türgis 4500 ameerika sõdurit, kellede kasutuses on 16 türgi sõjaväelist baasi, mis peavad andma NATO-le vajaliku seljatoe Euroopa kaitserinde lõunasektoris. Samuti peavad ameeriklased ja teised lääneriigid arvestama, et Türgi 566.000 meheline armee on oma suuruselt ja tugevuselt Ühendriikide järele teine armee Euroopas.

Paljud läänemaailma vaatlejad on arvamisel, et võimu ülevõtmine sõjaväelaste poolt oli türklastele ainsaks võimaluseks praeguse kaose lõpetamiseks ning stabiilse olukorra jalule seadmiseks. See ei ole siiski lihtne ja kerge, kuna lisaks vasak- ja parempoolsete ekstremistidega tuleb uutel valitsejatel palju tegemist ka muhamedi õigeusklikega, kes nõuavad Türgis Iraani taolise islami riigi loomist. Sõjamehed aga kinnitavad, et nemad tahavad järgneda moodsa Türgi looja Kemal Atatürgi liinile ja töötada koos lääneriikidega.

See sõjameeste hoiak strateegiliselt ülitähtsas Türgis ongi võibolla põhjuseks, miks läänemaailm on sundolukorras ja vaatab Türgi diktatuurile hoopis teistsuguse pilguga kui mõne teise riigi dikatuurile.

AMI

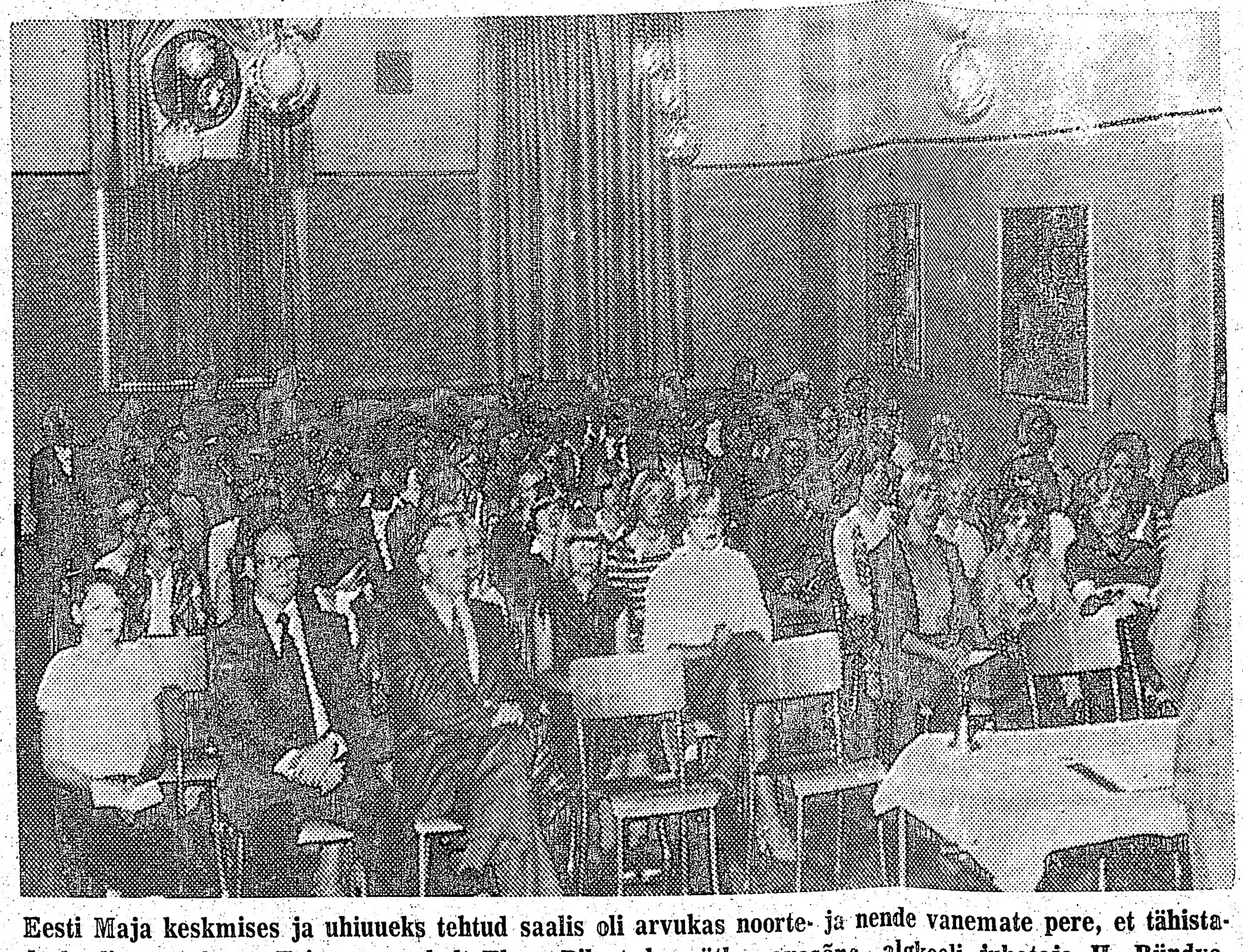

Eesti Maja keskmises ja uhiuueks tehtud saalis oli arvukas noorte- ja nende vanemate pere, et tähistada kooliaasta algust. Esireas vasakult Elena Pilvet, kes ütles avasõna, algkooli juhataja H. Ründva, koolikomitee esimees H. Lupp. Foto: Vaba Eestlane

Afganistan ja Poola varjutavad Madriidi

Euroopa riigid pooldavad venelastele järelandmist

WASHINGTON (Vaba Eestlase kirjasaatjalt) — Läbirääkimised 35 riigi esindajate vahel Madriidis on juba käigus, kuigi Helsingis 1975. aastal saavutatud kokkulepete täitmise ülevaatamiskonverentsi ametlik algus on ette nähtud alles 11. novembril. Madriidi läbirääkimistele omistatakse erakorraliselt suurt tähtsust ravusvahelises ulatuses, kuna need on praegu ainukseks regulaarseks diplomaatiliseks kokkusaamiskohaks Lääne ja Ida esindajate vahel.

Nüüd käigusolevatel läbirääkimistel on ettevalmistav iseloom, kus katsutakse kokku leppida 11. novembril algava päris-konverentsi kavas ja „mängureeglites". Seega võiks isegi ütelda, et arvatavasti mitmed olulised küsimused otsustatakse Madriidis juba enne, kui see õige ja ametlik läbirääkimine pihta hakkab. Kas Eesti ja teiste balti rahvaste pagulasorganisatsioonid on selle peale mõtelnud, tehes ettevalmistusi novembrikuu ametlikuks alguseks? Nüüd käigusolevad läbirääkimised on kinnised, kuhu üldsuse esindajaid sisse ei lasta. Tähtsaimaks punktiks on avalike, 11. novembril algavate istungite päevakava kindlaksmääramine.

Sellega seoses tuleb tõenäoliselt ägedaid ja pingelisi mõtete lahkarvamusi Moskva poolt juhitud idabloki esindajatega.

Eelläbirääkimisi peetakse baromeetriks, mis peab näitama Lääne ja Ida praeguste suhete tõelist olukorda. Seevastu novembris algavat ametlikku konverentsi, mis vaheaegadega kestab kuni 1981. aasta märtsini või isegi veelgi kauem, on nimetatud „detente" termomeetriks, ehk pingelõdvenduse kraadiklaasiks. Sellise hinnangu andis juba ette sellele olulisele konverentsile Javie Ruperez, kohaliku organiseeriva komitee hispaanlasest esimees.

Juba praegustel eelläbirääkimistel on ilmnenud tunduvad lahkarvamused mitte ainult Ida ja Lääne esindajate vahel, vaid ka Lääne esindajatel omavahel.

Nimelt ei ole Washington saavutanud ühist keelt oma Euroopa-liitlastega selles osas, kui tugevalt ja järjekindlalt nõuda Moskvalt Helsingi kokkulepete täitmist inimõiguste ja koostöö küsimustes,

samuti kuidas ja millisel kujul teha Nõukogude Liidule selgeks tema eksimusi Afganistanis.

Euroopa riigid, kaasa arvatud NATO maad, soovitavad kasutada pehmemat kätt ja sõna, selleks et mitte üle pingutada, mis viiks Madriidi konverentsi nurjumisele. Euroopa riigid soovivad nimelt kujundada Madriidi konverentsist keskset läbirääkimiskohta Lääne ja Ida vahel, mis viiks edasi Helsingis saavutatud kokkuleppeid ja valmistaks pinda ette uutele lepingutele Euroopas julgeoleku ja desarmeerimise alal.

Ühendriigid on aga selliste suurte kavade osas seni ettevaatlikul seisukohal, soovides asetada pearõhu sellele, milleks konverents õieti ette nähtud on, nimelt seni saavutatud kokkulepete täitmise kontrollimisele ja ülevaatamisele. Samuti on Ühendriigid deklareerinud, et nad kavatsevad Nõukogude Liidule teha tõsiseid etteheiteid nii Helsingi kokkulepete rikkumise üle kui ka Afganistani jatkuva okupeerimise pärast.

Eurooplased aga manitsevad ameeriklasi vagurusele ja tagasihoidlikkusele.

Washingtoni delegatsiooni juhib Madriidis alanud eelläbirääkimistel Max Kampelman, Demokraatliku Partei veteran-poliitik, kes 11. novembril algaval päris-konverentsil on USA delegatsiooni abiesimeheks. Ühendriikide delegatsiooni juhiks on teatavasti ette nähtud eelmine kohtuminister ja president Jimmy Carteri isiklik sõber Griffin Bell.

Max Kampelman olevat saabunud Madriidi üpris sõjakas meeleolus, pärast seda kui tal oli üleameerikaliselt rida kokkusaamisi Ida-Euroopast pärit etniliste gruppide esindajatega, kes nõudsid Ühendriikide delegatsioonilt kindlat ja selget joont inimõiguste küsimuses ja tähelepanujuhtimist Moskva dominatsioonile Ida-Euroopa üle.

Saabudess Madriidi ütles Kampelman muu hulgas järgmist: „Kui konverentsi istungid algavad, siis mängivad inimõiguste küsimused nendel tähtsat osa, samuti Afganistan.

Sündmused Afganistanis olid Helsingi kokkulepete jämedaks rikkumiseks ja seepärast on tähtis neid käsitleda.

Kõigile saab selgeks, et Afganistani sissetungimine on täielikult vastuolus detente ideega. Nõukogude Liidus suurenev seesmine repressioon ei ole mitte ainult Helsingi lepete rikkumine, vaid see muudab ka detente võimatuks."

Kampelmani poolt korduv detente mainimine oli ilmselt määratud Lääne-Euroopa riikide kõrvale, kes toonitavad pingelõdvenduse vajadust suhetes Ida ja Lääne vahel, ning on hirmul külma sõja taaselustumise pärast. Kampelman juhtis aga tähelepanu, et kui soovitakse detentet, siis peab see olema mõlemapoolne ning ei tohi vaikides mööda minna pingelõdvenduse aluste rikkumisest Moskva poolt.

Läbirääkimistel Madriidis, nii praegu alanud eelkonverentsil, kui novembris pihtahakkavatel päris istungitel, lasub aga eespoolmainitud probleemidele lisaks veel kahe sündmuse tugev vari. Üheks on hiljutised sündmused Poolas. Nii nagu ütles üks Madriidis viibiv Lääne-Euroopa diplomaat, jälgitakse asjade kulgemist Poolas tähelepanelikult.

Siis kui Poola uus kompartei ja valitsuse juhtkond peaks tagasi võtma streikijatele antud lubadused ja eriti siis, kui asjade Poolas uuesti teravaks muutudes Nõukogude Liit peaks seal otsesel sekkuma, on ette näha Madriidi konverentsi kokkuvarisemist.

Teiseks varjuks konverentsi kohal on eelseisvad Ühendriikide presidendivalimised, mis leiavad aset veidi enne istungite algust. Mis saab siis kui Ronald Reagan võidab ja Carter kaotab? Siis esindab ju USA delegatsioon Madriidis ametist lahkuvat presidenti ja valitsust ning ei oma enam kaugeltki mitte sellist kaalu kui vastupidisel korral. Kuid samuti võib Carteri võidu korral muutuda USA delegatsiooni hoiak konverentsil. Praegu, enne valimisi, pööratakse nii vabariiklaste kui demokraatide poolt rohket tähelepanu ida-euroopast pärit etnilistele gruppidele.

Kui aga võit käes, siis ei ole Carteri valitsusel enam kuigi suurt survet nende seisukohtade arvestamiseks.

● Laupäeval, 13. septembril toimus Eesti Kodus Bradfordis, Inglismaal Põhja-Inglismaa eesti koguduse perekonnaõhtu, kus kõneles A. Tonska teemal „Kristlus ja kommunism".

ILMAR HEINSOO INSURANCE
Eesti Majas
958 Broadview Avenue, ruum 202,
Toronto, Ontario M4K 2R6
Telefon 461-0764

All Languages Service
NOTARIAALSED TÕLKED
JA TÕLKIMINE ROHKEM KUI 70 KEELDE
361-0303
SUITE 1105, 67 YONGE STREET, TORONTO, ONT. M5E 1J8

50 eksliibrist Joann Saarniidult

Eesti eksliibrist ja nende loojaid on tutvustatud mitmete maade eksliibriste alalistes ajakirjades ja erinäitustel, mida on korraldatud Kanadas üle 20.

Kaks kirjutust on ilmunud USA eksliibriste kogujate ja kujundajate ajakirjas: aprilli kuul A. Vilmsilt „Abel Lee an Estonian Exlibris Artist in Canada" ja E. Eermelt juuli kuul „Silkscreen Ex Libris by Joann Saarniit". Mõlemad kirjutused on varustatud sissekleebitud näidetega.

Joann Saarniit on käesoleval aastal jõudnud 50-nenda eksliibrise loomiseni, mis on märgitud ka tema kohta esitatud artiklis, kus on toodud võrdlemisi üksikasjaliselt kunstniku elukäik ja ülevaade tema mitmepalgelisest loomingust. Kirjutusele on lisatud ka neli eksliibrist, mis loodud Eesti Vabariigi esindajale E. Jaaksonile New Yorgis, aupeakonsul I. Heinsoole, kirjanik-ajakirjanik H. Ojale ja kunstniku pojale Mati Saarniidule Torontos.

Viirlaiu uus romaan ilmunud

Hiljuti ilmus Lundis Eesti Kirjanike Kooperatiivi kirjastusel ja on tellijatele välja saadetud Arved Viirlaiu uus romaan „Märgitud". See on kirjutatud Viirlaiule omase asjatundlikkuse, põnevuse ja dramaatilisusega tegevuses, teravusega inimkujutustes. Tegelasteks on endised sõdurid, kes pärast sõja lõppu jõid mitmesugustel põhjustel Soome. Nõukogude Liidu survel või seda eeldades hakkab Soome sõltlasvalitsus endiseid Soome armees sõdinud eestlasi vangistama, et neid venelastele välja anda. Autor vaatleb lähemalt mitmeid säärase saatusliku tuletähega „märgitud" mehi väljaandmise eel ja vangistuses. Seejuures põimib ta vahele mälestuskatkeid 1941. aasta mobilisatsioonist ja sunnitööst Siberis. Tumedad aimused sellest, mis ees seisab, kutsuvad esile mitmesuguseid reaktsioone. Näeme ka meile sõbralikkude soomlaste katseid eestlasi ähvardavast haardest vabastada, kohtame perekonnaliikmete eneseohverduslikke päästmiskatseid.

Romaan on faktidele rajatud pildistik ühe inimeste grupi saatusest aastal 1947, mis polegi nii kauge ning võimatu aeg, nagu vahest paistab.

Ilmus ANTS VOMM'i
kauaoodatud
nägus
LUULETUSKOGU „VARJUD"
Hind $8.— + saatekulu 50 c
Müügil VABA EESTLASE talituses

Lembit Kooritsa muusikal Torontos

Lakewoodi Eesti Teater esineb Torontos pühapäeval, 19. oktoobril kell 3 p.l. Eesti Majas. Esitamisele tuleb Lembit Kooritsa muusikal „Emajõel". Näidend sai hea menu osaliseks ESTO-80 ajal Stokholmis, kus esineti kahele täismajale ja pälvis kriitikute heakskiidu.

Muusikal viib meid tagasi vabariigi aegsesse ja paljudele tuttavasse „Tartu vaimu" õhkkonda, kus näidendi tegevus kulgeb kahel jõeaurikul. See kiire, hoogne ja lõbus muusikal on täis originaalset rahvapärast ainestikku, komöödiale omast strateegiat ja eredaid karakterkujusid.

Muusikali lavastab Leida Lepik-Koel, kes on torontolastele tuttv juba varem L. Kooritsa muusikalide „Kõrgemasse seltskonda" ja „Mees vibunoolega" lavastajana. Muusikalis mängivad kaasa tuntud bariton Harry Verder, uus täht, laulja Peet Jürgenstein, ja uus noor primadonna Krista Altok. Koomikute paari esitavad hoogsalt Laine-Lya Pals ja Guido Möhlman. New Yorgi teatrist löövad kaasa tuntud näitlejad Aime Andra, Ralf Sams ja Rudalf Susi. Siis veel madrused ja tüdrukud. Muusikali saadab 7-liikmeline orkester, mida juhatab autor Lembit Koorits.

Etnograafiline Ring alustab sügishooaega

Etnograafiline Ring alustab kümnendat tegevusaastat 16. oktoobril kell 7.30 Eesti Majas, klassiruum nr. 12.

Tegevust alustatakse rahvuslikkude kirisukkade kudumisega. Igasugustes küsimustes palume helistada Ene Runge, tel. 438-6500 või Hilda Härm, tel. 699-1979. On võimalik saada H. Kurrik'u „Eesti rahvarõivad" raamatut.

ETNOGR. RINGI JUHATUS

VABA EESTLANE kaks korda nädalas

Maksab Kanadas:		Väljaspool Kanadat:
Aastas	$35.—	$38.—
Poolaastas	$19.50	$21.—
Veerandaastas	$10.50	$11.—

KIRIPOSTIGA

Kanadas:		USA-s:
Aastas	$56.—	$61.—
Poolaastas	$30.50	$32.50
Veerandaastas	$16.—	$17.—

LENNUPOSTIGA ülemere-maadesse:
Aastas $72.—, poolaastas $36.—, veerandaastas $19.—

Aadressi muudatus 50 centi. Üksiknumbri hind 45 centi.

Kanada aadressidele palume märkida „POSTAL CODE" ja USA aadressidele „ZIP CODE"

Pangatshekk või rahakaart kirjutada Free Estonian Publishers nimele.

Tellimine saata:

VABA EESTLANE
P.O. Box 70, Postal Stn. C, Toronto 3, Ont. M6J 3M7

Palun mulle saata VABA EESTLANE aastaks / poolaastaks / veerandaastaks — tavalise / kiripostiga alates „____" __________ 19____ . Tellimise katteks lisan $ ________ siinjuures rahas / tshekiga / rahakaardiga. (Raha saata ainult tähtkirjas).

Nimi ____________________

Aadress ____________________

KALLIST VENDA, RISTIISA JA SUGULAST

EDVIN SOODLA't

sündinud 30. mail 1901 Mustvees
surnud 23. septembril 1980 Tallinnas

leinavad

õde AINO VABASALU perekonnaga
SIIRI MUNA perekonnaga
Vancouveris, B.C.

Igavesele unele uinus meie SUUR-EMA aupatroon

MARIE UNDER-ADSON

Sündinud 27. märtsil 1883
Surnud 25. septembril 1980

Helkiv õnne helmelüke
rabisenud mulda —
Kaunim tee täis killutükke —
enam siit ei tulda.
Marie Under

Armastusega mäletavad

Sinu lapsed „RAJALEIDJAD"

LAHKUS 25. SEPTEMBRIL MEIE LUULE-EMA

MARIE UNDER

Sügavas austuses

EESTI RAHVUSTEATER KANADAS

KIRIKUD

TORONTO EELK JAKOBI KOGUDUS
Kirik: Redeemer Luteri kirik, (Bloor ja Indian Rd.)
Õp. T. Nõmmik, 501 Davisville Ave., Tortnto M4S 1J2. Tel 483-2478.

Pühap., 5. okt. kell 5 p.l. lõikustänupüha JUMALATEENISTUS armulauaga ja pühapäevakool.

Lõikustänupühal, esmasp., 13. okt. kell 3 p.l. lõikustänupüha JUMALATEENISTUS armulauaga Virginia United kirikus, Hwy 48 ja Royal Beach Rd.

Õpetaja kõnetunnid: igal neljapäeval kell 18.00—19.30 omas kodus. 501 Davisville Ave., Toronto ning igal esmaspäeval kell 18.00—19.30 Hamiltoni kiriklas, 3 Mapleside Ave., Hamilton, tel.: 527-0410.

TORONTO KOLMAINU EESTI EV.-LUT. USU KOGUDUS
Kirik: 619 Sherbourne St., Toronto (Sherbourne'i allmaa jaam on kiriku kõrval).
Õpetaja O. Gnadenteich
112 Fallingbrook Rd., Scarborough, Ont.
Telefon 698-7977 või 766-7853
Kantseleis, telefon 921-9417.

Lõikuse-tänupüha jumalateenistus armulauaga on pühapäeval, 5. oktoobril kell 3 p.l. Laulab pr. Estra Toompuu. Jumalateenistuse järele on koosviibimine lõikuse tänupüha kohvilauas. Lauluettekandeid.

Oktoobrikuu teine jumalateenistus on pühapäeval, 19. okt. kell 1.30.

Kõnetunnid on iga kuu teisel esmaspäeval kella 6—8 kiriku kantseleis, telefon 921-9417.

EESTI EV.-LUTERI USU PEETRI KOGUDUS TORONTOS
817 Mt. Pleasant Rd., Toronto M4P 2L1. Kiriku tel. 483-5847
Õp. Oskar Puhm
84 Dinnick Cres., Toronto M4N 1L8, tel. 483-4103.

JUMALATEENISTUS pühap., 5. okt. kell 11 homm. Teenib õpetaja O. Gnadenteich, solist Tamara Norheim, organist Inga Korjus. Pühapäevakool. Lastekoori harjutus kell 10.15. Leerieelsed. Piiblitund kell 10 hommikul.

ÕPETAJA KÕNETUNNID neljapäeviti kl. 6—8 õhtul.

Vajatakse majapidajat osalise ajaga. Tasu kokkuleppel. EELK Peetri kogudus, kontoris tel. 483-5847, või esimees, tel. 626-3227.

TORONTO EESTI VABAKOGUDUS
562 Jones Ave., Toronto 6, Ont.
Jutlustaja E. Saraoja
20 Thorncliffe Ave.
Toronto 6, Ont.
Tel. 463-6223

Pühapäeval, 5. oktoobril kell 11 hommikul JUMALATEENISTUS. Kõnelevad: V. Ojaste ja jutlustaja E. Saraoja. Issanda surma mälestamine.

EELK TORONTO VANA ANDRESE KOGUDUS
Carltoni ja Jarvise nurgal
Õpetaja Andres Taul
Toronto, Ont. M6G 3K6
17 Frank Cresc.
Tel. 656-5248, kirik 923-5172

5. okt. LÕIKUS-TÄNUPÜHA JUMALATEENISTUS kell 4 p.l. (vahetatud kellaaeg). Eeskavas: Alfred Kuus — kannel, Viiu Varik — kontrabass, Elisabeth Volfe — harf.

Pühap., 12. okt. JUMALATEENISTUS kell 4 p.l. Teenib õp. Elmar Pähn.

Õpetaja Elmar Pähn on koguduse hooldaja alates 11. okt. kuni 18. okt., tel. 284-7858.

ÕPETAJA KÕNETUNNID teisip. ja neljap. 6—8 kiriku käärkambris.

TORONTO EESTI BAPTISTI KOGUDUS
883 Broadview Ave.
Tel. 465-0639
Pastor K. Raid
10 Lamport Ave., Apt. 307
Toronto 5, Ont. M4W 1S6
Tel. 961-8391.
VABADUSE KUULUTUSE"
raadiosaated igal pühapäeval kell 3 p.l. WHLD 1270 kc.

Pühap., 5. okt. kell 10.15 homm. PÜHAPÄEVAKOOL, kell 11 hommikul JUMALATEENISTUS, K. Raid, segakoor, koorijuht T. Kirves. Issanda surma mälestamine. Kell 6 õ. noortekoori LAULUÕHTU, koorijuht Ch. Kipper, solist M. Krabi. Kõne J. Puusaag.

TORONTO EESTI EVANGEELNE KOGUDUS
Stone Church, 45 Davenport Rd.
Jutlustaja Allan Laur,
141 Clark Ave., Unit 50 Thornhill, Ont. L3T 4P4. Tel. 889-8173.

Laup., 4. okt. kell 6 õ. PEREKONNAÕHTU. Valguspilte laste-laagrist, kohvilaud.

Pühap., 5. okt. kell 1.15 p.l. PÜHAPÄEVAKOOL lastele ja täiskasvanuile. (Täiskasvanuile teemaks Piibli prohvetlik ennustus). Kell 2 p.l. JUMALATEENISTUS. Kõneleb Allan Laur, lauluettekandeid.

Teisip., 7. okt. kell 7 õ. PALVEÕHTU.

ARMAST NOOREPÕLVE SÕPRA

EDVIN SOODLA't

surnud 23. septembril 1980 Tallinnas

mälestab sügavas leinas

PAUL SANDER abikaasaga Vancouveris

SÜDAMLIK KAASTUNNE VELLOLE TEMA VENNA

ENNO HUBEL'i

surma puhul

ANTON GUSTAVSON abikaasaga
VOLDEMAR GUSTAVSON

Südamlik kaastunne hr. VOLDEMAR KIRSS'ile ja lastele abikaasa ja ema surma puhul

ARMAS

NELLY

mälestan Sind vaikses leinas

A. KELLER

Minu südamlik tänu kõigile, kes minu armsa mehe

RUDOLF KORP'i

viimset teekonda lillede ja südamlike järelhüüetega kaunistasid. Tänu kõigile, kes mind lohutasid neil rasketel tundidel.

Minu eriline tänu õpetaja Andres Taul'ile, solist Irene Loosberg'ile ja organist Leida Pilt'ile.

Tänu tundes

HEDVIG KORP

Kaotusi kodumaa teatriperes

30. augustil suri endine „Estonia" teatri direktori asetäitja Eduard Valgma. Ta on sündinud 30. juunil 1908 Narvas. 1930. aastal sai temast opereti- ja draamanäitleja Narva teatris,kus ta esines mitmeis põhiliselt karakteriosades. Läks mobiliseerituna Venemaale ja tagasi tulles töötas riikliku filharmoonia ja „Estonia" direktorite asetäitjana, pühendades teatrile kogu oma jõu, kogemused ja teadmised.

2. septembril suri pikaajalise haiguse järele endine Draamateatri näitleja Rudolf Nuude. Ta on sündinud 25. juunil 1909. Ouduvas. Alustas oma teatritegevust 1930. aastal Narva teatris, jätkas seda Tallinna Töölisteatris, „Estonias" ja viimasena Tallinna Draamateatris. Ta on olnud silmapaistev karakternäitleja, kes lavaloomingu kõrval kujundas ka mitmeid filmiosi.

Lõikuse tänupüha Kolmainu koguduses

Lõikuse tänupüha jumalateenistus Toronto Kolmainu koguduses on pühapäeval, 5. oktoobril kell 3 pärast lõunat. Sel puhul on altar ja altari ruum viljade ja viljavihkudega ehitud päevakohaseks meeldetuletuseks selle aasta lõikusest, mida Jumal on lasknud kasvada ja mida inimene on lõiganud. Jumalateenistusel laulab Estra Toompuu, kes ka jumalateenistusele järgneval koosviibimisel laule esitab.

Teadaanne pensionäridele

Sügishooaja esimene koosviibimine kohvilauas toimub neljapäeval, 16. okt. algusega kell 2.30 Eesti Maja suures saalis, millest klubi liikmeid ja külalisi palume osa võtta. Osavõtumaks liikmetele $3.— ja külalistele $4.—.

JUHATUS

ARMAST HEAD SÕPRA

ELMAR MÄEUMBAED'a

sündinud 8. augustil 1922 Käinas
surnud 16. septembril 1980 Sault Ste. Maries

mälestavad leinas

LIINA
HERMAN
ALAR
ristitütar ANNE-MARI

Avaldame kaastunnet LINDA'le poja TIIT'uga nende abikaasa ja isa

JULIUS PÕDRA

äkilise surma puhul

Mälestavad

JUHAN KIVINUK abikaasaga
ANTON ALANGO abikaasaga

KAUAAEGSET HEAD TUTTAVAT

JULIUS PÕDRA't

mälestavad

HERMAN KOIDU abikaasaga
HERMAN PINN abikaasaga
JAAN LEPIK abikaasaga
MIHKEL NURMING abikaasaga

ARMAST

JULIUS PÕDRA't

mälestavad

POKO'S MEAT Mt. Pleasant Rd.
POKO'S MEAT Danforth Ave.

ENDIST KAASTEENIJAT JA SÕPRA

JOHANNES TALVIK'ut

sündinud 8. novembril 1901 Tartus
surnud 12. juulil 1980 USA-s

mälestab leinas

ERNST SAAK

KLENK'i sõpruspäevad Chicagos

CHICAGO (VE) — Kesk-Lääne Eesti Noorte Koondise XXIII Sõpruspäevad toimuvad käesoleva aasta tänupüha nädalalõpul (28.—29. nov.) siiski Chicagos, mitte Columbuses, Ohios, nagu möödunud aasta Sõpruspäevade ajal oli kavatsetud. Ööbimiseks on jälle reserveeritud Eesti Majast paar miili põhja pool asuv Marriott's Lincolnhire Resort hotell, kust võib KLENK'i kaudu tube saada alandatud hinnaga: tuba üksikule $34.00, kahele kuni neljale $38.00. Kõik päevased koosolekud peetakse mainitud hotellis, õhtused üritused Chicago Eesti Majas. Kavas on tänavu tähtis osa teatril. Baltimore'i teatritrupp tuleb kohale ja esitab A.H. Tammsaare näidendi „Kuningal on külm". Neljaliikmeline noorte teatrihuviliste grupp toob lavale Elmar Maripuu moodsa näidendi „Sündmusel sureval planeedil," autori enda juhatusel ja kaasamängimisel. Mõlemad näidendid võiksid huvi pakkuda ka Chicago ja ümbruskonna eestlastele.

Loengute kava on praegu viimistlemisel ja teatatakse hiljem oktoobris, samuti kui lähem informatsioon. Käsitletakse eesti kultuuri küsimusi, ei puudu ka rahvatants ja muusika.

Toronto Eesti Lasteaed alustas tegevust

Möödunud laupäeval alustas T.E.S. Lasteaed oma eelolevat õppeaastat. Eesti Maja alumine korrus oli täis noori lastevanemaid, kes oma lastega tulid lasteaeda, noored käed enamuses vanemate käest kinni hoides. Vanemad klassid asusid otsekohe oma klassidesse mänguasjade juurde ja tuttavate sõpradega mängima. Nooremail aga pidid emad esimese tunni klassis istuma kuni kohanemine tuli pikkamisi ja kasvatajad neid teistega mängima sobitasid.

Kristi Alliku kammermuusikaline töö esiettekandes

Ontario Art Gallery ja CBC Stereo's Sunday Night kaasaegse muusika programm „Two New Hours" esitas neljast kontserdist koosneva kammermuusika seeria „Autumn Nova". Esimene kontsert toimus 7. septembril kaasaegsest ungari muusikast. Seerias oli 16 uut helitööd, mis olid esmakordselt Kanadas esitamisel. Neist kaks, Briti Kolumbia helilooja Paul Crawfordi ja Torontos sündinud, kuid praegu Los Angelesis doktoritööd tegeva Kristi Alliku helitööd olid maailmaesiettekandes.

Reedel, 19. sept. esitas The Composers Brass Group, kelle juures trompetisoloistiks oli ameeriklane John Aley, mängis Kristi Alliku uue kammermuusikalise helindi.

Eesti muusikaõhtud Roman Toiga

Toronto linnaosa East York Sümfoonia orkester kuulutas välja oma 1980/81. hooaja. Hooaeg avatakse 31. oktoobril ja 1. novembril kontsertidega, üks East York Collegiate Instituudis, teine St. Anne's Anglican kirikus. Teine topeltkontsert 13. ja 14. dets., kolmas 20. ja 21. veebruaril ja neljas 10. ja 11. aprillil.

Kolmas õhtu kannab pealkirja „An Estonian Evening with Roman Toi" (Eesti õhtu Roman Toiga). Sümfoonia orkester esitab Beethoveni, Bachi ja R. Toi uue „Overture", missugune on kirjutatud East York Symphony Orchestra tellimisel. Teisena esitab Eesti Koori Föderatsioon R. Toi kantaadi koorile ja orkestrile.

Vajatakse

MAJAPIDAJAT

osalise ajaga. Tasu kokkuleppel. EELK Peetri kog. kontor tel. 483-5847 või esimees tel. 626-3227

Vanem eestlanna soovib sümpaatset

MEESTUTTAVAT

aastates 65 ja üle. Autojuhtimine soovitav. Kirjad slt. „Sügis 1980"

600 eestlast rajasid endile ühiskodu

Kuidas Sydneys ehitati oma Eesti Maja

Sydney Eesti Maja avapidu toimus 17. augustil 1940. See on seega esimene selletaoline maja väljaspool Eestit. Oma maja ehitamine oli pikema aktiivse seltskondliku koostöö tulemus ja selle tegevuse alguseks tuleb lugeda aega, kui Sydney Eesti Seltsi „Eesti Kodu Linda" juhatus oma koosolekul 25. mail 1936. a. otsustas avaldada üleskutse kaasmaalasile toetamaks maja muretsemiseks loodavat fondi, milleks tuli legaalseil põhjusil osaühing asutada.

Vajalikuks krundiks osteti kinnisvara 13, märtsil 1938, millele sisse maksti käsirahana 25 Austraalia naela. Maja ehituse plaanid võeti peakoosoleku poolt vastu 15. aprillil 1938 ja pärast nurgakivi tseremooniat konsul A. Mielen'i poolt alustati 14. aprillil 1939. a. tõsiselt ehitustöödega, kusjuures ehitajaks oli A. Trumm.

Kuigi krundi hind pärandustombuna oli juba varem kaetud, oli ehituse alguseks korjanduste ja muul teel saadud kokku 600 Austraalia naela, millega ehitustööd alustati.

Seda raha oli suure ehituse püstitamiseks vähe ja tuli teha nii pangalaenu kui ka eravõlga ning samal ajal maja osatähti müüa. Rahapuudus sundis ka esialgsest soovist, 500 istmega peosaalist koos kõrvalruumidega loobuma, sest selline ehitus läinuks eelarve kohaselt maksma 6000 naela. Selle summa kokku saamine aga polnud võimalik. Selletõttu jäädi siis 250 istekohaga peosaali ja kõrvalruumide plaani juurde, milleks oli eelarve 2500 naela.

Ehitamise ajal tõusis see summa kahekordseks, kuigi osa töid nagu vana maja lammutamine, ehitusplatsi puhastamine jm. tehti talgute korras.

Kooperatiiv Eesti Maja osaühingu juhatusse nurgakivi paneku ajal kuulusid konsul Arved Mielen esimehena, Leo Viru, Arnold Lond, Louis Norrak, liikmed Ernst Jürgenson, Heinrich Saar ja Jüri Sildver. Nurgakivi paneku ajal loodeti kaht maja kõrvalruumi Eesti konsulaadi koduks kujunevat, mis aga poliitiliste muudatuste ja sõja puhkemise tõttu kunagi ei teostunud.

Maailmapoliitiliselt uued ootamatud olukorrad tõid kaasa ettenägematuid lahendusi ja probleeme. Kui majaehitamise kavade tekkimisel oli just kriisiaeg Austraalias lõppenud, siis peab imestama eestlaste elujulgust, ettevõtlikkust ja vajadust, et pingutada end selleks, et tulla seltskondlikuks koosviibimisteks kokku oma majja. Rohkem tuleb veel seda rahvuslikku vaimu ja elujõudu imetleda, kui arvestada, et 1933. a. rahvaloenduse andmeil oli Sydneys Eestis sündinud isikuid 553 ja järgmisel loendusel 1947. a. ikka veel ainult 600 isikut.

Arvestada tuleb ka, et enamik eestlasi töötasid palgalistena või väike-ettevõtjaina ja eriti rikkaid nende seas ei teatud olevat.

Aktiivsus ja ühiskondlik-seltskondlik tegevus oli enne depressiooni, selle ajal ja hiljemgi lühemaks ja pikemaks ajaks üüritud keskustes olnud aktiivne. Nii oli eestlastel Sydneys 1927. a. alates oma einelaud, raamatukogu lugemislauaga, informatsiooni-toimkond rahvuskaaslaste informeerimiseks, peotoimkond, laulukoor ja -kvartett, näitemüügi- ja näitetrupid, spordi-, male- ja manguringid, hiljem biljardimängu osakonnaga, balletitrupp ja laste edutusgrupp, millega ühenduses oli ka laupäevane eesti keele kool lastele alates 14. juunist 1929.

Viimane on mõningate andmete järele pidevalt töötanud kuni hilisema täienduskooli alguseni 8. septembril 1949.

Naisringi asutamise mõte oli olnud juba varem, kuid see teostus alles 1938. a., kus nad rakendusid väga suure hooga rahvusgrupile olulist majanduslikku osa täitma: keedeti, küpsetati, tehti käsitöid ja osteti kõik ise ja kaasatoodud sõpradega tagasi. Ühepäevase basaari sissetulek oli sel ajal 400 Austraalia naela, ajal kui nädalapalk oli eestlastel ikka veel ainult paarkolm Austraalia naela.

Rahvatantsutrupp on tegutsenud pidevalt ja ka esinenud kohalikel Austraalia üritusil, esimest korda olevate andmete põhjal 1934. a. juunis, hiljem a. 1938. Veel on juttu kultuur-teadusliku ringi olemasolust 1936. a., kuid ka Meeste ehk Vanapoistering asutati a. 1938. Noorte kunstiringist on juttu alles 1946. a., kuid joonistuse ja maalikunsti kursusi kunstnik August Jakobsoni juhtimisel oli korraldatud juba a. 1926. Pidevamalt töötas see 1946. a. Sydney Eesti Majas, kus igal aastal korraldati kunstinäitusi. Üksikasjalikum ülevaade kuidas nad abiks olid Eesti Maja saamisele, jääb informatsiooni puudusel tegemata.

Ettevõtlikkust, aktiivsust, rahvuslikku kokkukuuluvustungi ja -soovi ning üksteise abistamise kaudu ühisüritusi teostada on imetlusväärne, et kõige sellega, ka oma maja ehitamisega tulid toime vähem kui 600 eestlast.

Ja see oli ainult mõni aasta pärast suurt majanduskriisi, mis veel praegugi austraallastele hirmuvärinad ihule toob. Ka eestlasist olid mõned siis olukorras, kus pidid 6 miili jalgsi tööle minema,, et teenida 6 shillingut!

Imetlusväärsem oli veelgi, et üksteisele vabadest võimalikest töökohtadest teatamine oli nagu üks rahvuslikke kohustusi, kuigi ainult paaril eestlasel oli sel ajal oma isiklik telefon. Esimene ning ainus autoomanik oli Sydneys Toomas Varik, kes põgenikelaine Austraaliasse tulekul oli Sydney Eesti Seltsi esimees.

Temale oli langenud muude Eesti Majaga ühenduses olevate kergemate remonttööde kõrval ka laupäeviti lapsi oma autoga kohale tuua eesti keele õppimiseks.

See eestlaspere ei võinud ettenäha eesti ühiskonna arvulist suurenemist. Kuid koheselt 1946. a. nähti, et vajadus suuremale majale on tulemas, mistõttu aastal 1946 osteti kõrval olev vana maja lisakrundiks ja majale ehitati juurde 4500 ruutjalga lisaruume, mis valmisid 1958. a.

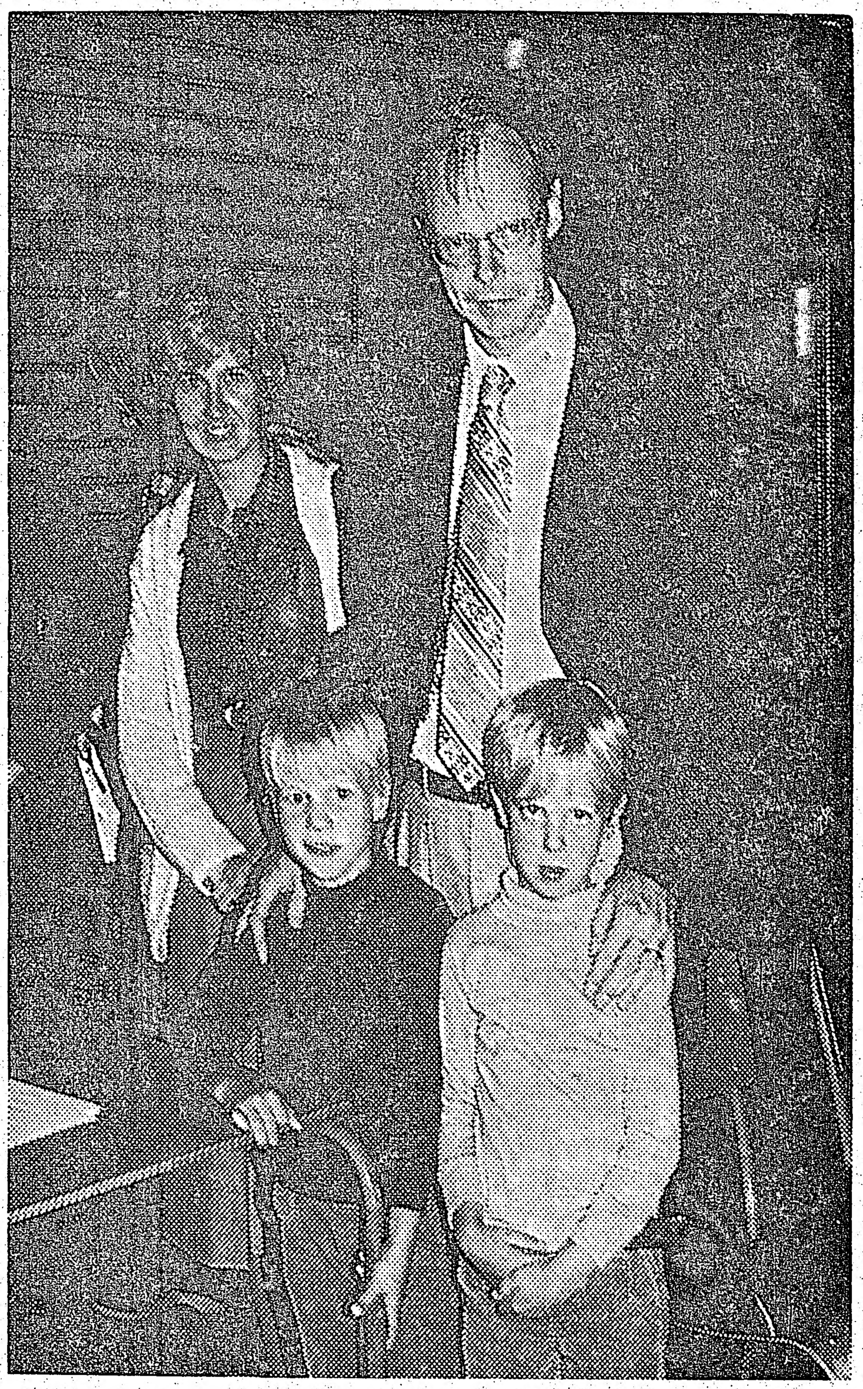

Õppetööd T.E.S. Täienduskoolis alustasid vennad Peter (vasakul) ja Erik Noolandi, kelle tähtsat momenti õpilaseks registreerimise puhul jagasid ema ja isa, Kristina ja Jaan Noolandi.

Foto: Vaba Eestlane

Sihtasutus „Võitleja" tuluõhtu

Möödunud laupäevaõhtul toimus Eesti Maja suures saalis sihtasutus „Võitleja" lõbusa sisuline tuluõhtu, millest paarsada endist sõdurit, nende abikaasad ja sõbrad osa võtsid.

Õhtu kavalise osa avas T.E.V.Ü. esimees ja Sihtasutus „„Võitleja" üks direktoreist H. Kivi, avaldades üllatust rohkearvulise osavõtu üle ja märkis, et sünnipäevade pidamine ei tohiks takistada endiste sõjameeste kokkutulekut, sest Eestist lahkumisel andsime lubaduse kõigi abinõudega võidelda sinna tagasipääsemise eest. Kõneleja märkis, et ta põgenes just sel päeval 1944. aastal kodumaa pinnalt.

Puudutades õhtu korraldaja Sihtasutus „Võitleja" ülesandeid, mainis ta ,et esimeseks ülesandes on kõigi abinõudega kaasa aidata meie kodumaa vabastamiseks.

Nüüd kus puudub võimalus tulirelvade kasutamiseks, peame kasutama vaimurelva ja selleks on ajaleht „Võitleja". Sihtasutusel on üheks eesmärgiks endiste sõjameeste abistamine, on vaja saada sissetulekuid korjandusist, kingitusist ja päranditest, mida ollakse valmis alati vastu võtma. Igaüks saab Sihtasutuses kaasa töötada igaaastasel peakoosolekul.

Ta käsitles eestlaste päranduse probleemi, sest pärast surma on selle järele kätt ulatamas teine võim. N. Liidu valitsus on väga kiire eestlaste varanduste järele kätt sirutama, tihti „leides" selleks vajalikke „sugulasi", kelle olemasolu Kanada ametivõimud võtavad usaldusväärsena.

Sihtasutus töötab Kanada mittekasutaotlevate organisatsioonide alusel, mille tõttu on võimalus välja anda tõendeid annetuste kohta maksusoodustuste taotlemiseks.

H. Kivi ütles, et algus on raske ja käesolev õhtu ongi üheks tuluõhtuks, kuid tulu saamiseks on osavõtjaskond siiski väike.

Ta tõi eeskujuks kahte eakamat daami, prouasid Kaunismaad ja Kasemetsa, kes on alati olnud sõdurite pidudel. Rahvas kviteeris nende kohalolekut aplausiga.

Edasi märkis ta Ameerika Ühendriikides toimuvat kohtuprotsessi eesti sõjamehe vastu, keda süüdistatakse sakslastega koostöös. Ka see on koht, kus tuleb abi anda. Me ei tohi lubada, et meie hulgast ükshaaval hakatakse mehi välja noppima. Nüüd on USA kohtuministeerium alustanud uut aktsiooni, saates kõigile Tartust pärit olevaile USA eestlasile küsimuslehed, kus päritakse andmeid sakslastega koostöötajate kohta, nende poolt sooritatud kuritegudest ja muust. Kohtuminister nõuab nende ankeetide tagastamist kasvõi osaliselt täidetuna ja on lisanud tagastamiseks postmargistatud ümbriku.

Lõpuks H. Kivi ütles, et meie hulgast on lahkunud vanemad, kuid me jääme nende põhimõtete juurde, mis me kodumaalt lahkudes omaks võtsime.

Muusikalises osas laulsid endiste sõjameeste abikaasad Hilda Sepp ja Aino Tera sõduri-meeleolulaule kas soololauludena või duetidena, elektriorelil saatis G. Iltal. Teisena Kitcheneri tantsugrupp esitas neli hoogsat revüütantsu. Kuna tantsijate hulgas oli ka endise eesti sõduri tütar Ene Rebane, siis nende küllatulek oli tuluõhtu eesmärkide teenimisel minimaalsete kulude piires.

Kavalise osa lõpul Sihtasutuse esimees A. Jurs avaldas tänu õhtuse kava täitjaile ja E. Lindaja ulatas neile üle punaseid roose. A. Jurs rõhutas, et meil sõjameestel on oma ajaleht, mis täidab meie vajadusi ja loodame, et see peagi võiks ilmuda vabal kodumaal.

Järgnes õhtu lõbusam pool G. Iltali orkestri rütmide saatel ja oli võituderohke loterii, seegi tuluõhtu eesmärkide teenimisel.

Tallinna arhiiv viiakse Saksamaalt tagasi Eestisse?

1944. aastal evakueeriti Tallinna linnaarhiivi osad sõja tõttu Saksamaale. Pärast sõja lõppu avastati need ühes kaevanduses Magdeburgi lähedal, kust viidi Saksa Liiduarhiivi Koblenzis.

Tegemist on umbes 1600 ajaloolise üriku, aktide ja ametialaste raamatutega. Vanim ürik pärineb aastast 1238, uusim aastast 1922.

Enamuses kuuluvad need aga 13. kuni 19. sajandisse ning kannavad Tallinna magistraadi ja Suure Gildi pitsateid.

Kirjutatud on need saksa, ladina ja rootsi keeles. Sisuks on Tallinna ajaloo kultuuri, ehituse ja sotsiaalse arenemise probleemid. Mõned kirjutised käsitlevad Eestimaa ja Baltimere äärsete riikide ajalugu.

Nüüd külastas Eestit sealse Teaduste Akadeemia kutsel Riias sündinud Koblezhi arhiivi referent Wilhelm Lenz, kes vastavale küsimusele avalikult ütles,

et tema arvates antakse kõik ürikud Tallinna linnaarhiivile tagasi.

Põhjuseks olevat ka Tallinna linnaarhiivi 100. juubel 1983. Tulevat vaid teha mõlemapoolseid jõupingutusi.

Selgituseks lugejaile tuleb veel lisada, et ühest kaevandusest Ida-Saksas leiti umbes samal ajal kolme hansalinna, Breemeni, Lüübeki ja Hamburgi arhiivide ürikuid. Arvatakse, et Lääne-Saksa kavatseb nende kättesaamiseks välja anda Tallinna ürikuid.

(ER).

Usuteadusliku Instituudi tegevus Rootsis

STOKHOLM — EELK Usuteaduslik Instituut pidas oma esimese kursuse 14.—25. juulini suvekodus „Kungla", Björköl, Rootsis. Osavõtjaid oli 11, neist 9 Rootsist ja 2 Saksamaalt. Töö oli intensiivne, meeleolu hea, sobimine kursuskaaslaste endi vahel ja lektoritega süvenes päev päevalt. Peapiiskopliku koguduse daamid hoolitsesid kiiduväärselt toitlustamise eest.

Prof. dr. A. Vööbus juhatas õppetööd. Loenguid pidas ühtekokku seitse lektorit. Administratsioon asus piiskop K. Rausepa kindlates kätes. Tuleva aasta jaanuaris peetakse eksamid, järgneb teadusliku töö kirjutamine 20 masinakirja lehekülje ulatuses, kevadepoole toimub veel kirjalik vastamine esitatud küsimustele. Seejärele asutakse teise kursuse kava täitmisele.

Pärast arutamist kirikukongressil ja peapiiskoplikus nõukogus ning heakskiitmist nende poolt võttis konsistooriumi täiskogu 11. juulil 1980 vastu „EELK õpetaja abiliste seadluse" ja kinnitas „Usuteadusliku Instituudi põhikirja".

Usuteadusliku Instituudi nõuded vastavad tänapäeva teoloogiliste koolide omadega Euroopas ja mujal. Sellele lisaks antakse võimalus ka vanade keelte omandamiseks ja seega klassilises mõttes täieliku usuteadusliku ettevalmistuse saamiseks E.V. Tartu Ülikooli usuteaduskonna õppekava kohaselt.

KONRAD VEEM
EELK peakiiskop

Kontsert-aktus helilooja Mihkel Lüdigu austamiseks

Pühapäeval, 9. novembril, toimub Torontos Lawrence Collegiate'i aulas kontsert-aktus helilooja Mihkel Lüdigu 100. sünnipäeva tähistamiseks. Kontsert koosneb eranditult Mihkel Lüdigu loomingust. Kontseril on kaastegevad Toronto Eesti Meeskoor, Toronto Eesti Segakoor, Peetri koguduse noortekoor „Lootus", selleks puhuks organiseeritud sümfoonia orkester ning solistidena Irene Loosberg ja Õnne Laikve.

Kuulutamine

„VABA EESTLASES"

täidab oma eesmärgi!

Eestlane kirjutas venelastele käitumisõpiku

Juba möödunud kevadel kutsuti venelasi partei poolt viisakamalt käituma. Eesti rahvas on nüüd „vene vennale" appi läinud, Iina Aasamaa käsiraamat „Käitumisest" on L. Batarini ja J. Matkevitshi poole vene keelde tõlgitud. Kolmandat parandatud väljaannet trükiti 200.000 eks. Võib-olla on tiraazh kohaldatud Eestis olevate venelaste arvu vajadustele.

Wintario võidud

● 25. septembril peetud Wintario loterii loosimisel langesid 100.000-dollarilised peavõidud piletile nr. 375777. $25.000 võitsid piletid 063064, 435820, 111716 ja 043830. $1000 võitsid piletid numbritega 04780, $100 numbrid 3977, $10 numbrid 186 ja tasuta piletiraamatu numbrid 92.

E.N.K.S.T.G. ENDISTE ÕPILASTE

koosviibimine kooli aastapäeva puhul toimub laupäeval, 4. okt. kell 4 p.l. vilistlase Ellen Irsi kodus, 132 Humbercrest Bulevard. Tel. 762-5329. Kõik kooliõed teretulnud.

MÜÜA ROYAL BEACH'is

ilus TALVEKINDEL elumaja, — õliküttega, — aluminiumkattega seinad, — suur elutuba kaminaga. — Kaks magamistuba, — köök, — vannituba, esikud ja garaash. Kahe krundi suurus 116'x 130'. Teise krundi peal SAUN toaga ja garaash. Hind soodne, kokkuleppel. ● Helistada tel. (716) 856-1688 või tel. (705) 437-2022 õhtul kl. 7 — kl. 10-ni.

SPORT

Laskevõistlus soomlastega

Seedrioru Laskurklubi korraldusel toimus Seedriorul, 20. sept. järjekordne laskurklubide vaheline võistlus. Tulejoonel olid: Toronto Soome laskurklubi ja Seedrioru Laskurklubi laskurid.

Võisteldi v.kl. vabapüssist ja spordipüssist. Kasutamisel oli rahvusvaheline 50 meetri märkleht, mis kohandatud ka spordipüssile.

Võistluskava oli 3x20 lasku kolmest asendist. Soomlased olid esindatud 5, eestlased 4 laskuriga.

Tehnilised tagajärjed:

	Lamades	Püsti	Põlvelt	Kokku
1) E. Tiilen	193	166	177	536
2) E. Gering	190	154	180	524
3) V. Kumpulainen (S)	189	145	168	* 502
4) A. Pakker	188	144	165	497
5) J. Isoniemi (S)	171	150	166	* 487
6) U. Robi	188	134	164	486
7) R. Saarenvirta (S)	185	131	149	465
8) A. Takkala (S)	176	121	167	464
9) K. Saarenvirta (S)	166	62	100	328

* — lastud spordipüssiga

Meeskonna arvestuses (4 paremat tagajärge) tulid võitjaiks eestlased 2043 silmaga, soomlaste 1918 silma vastu.

Pärast võistlust veedeti aega kuuma kohvi juures. Järgmine vennasrahvaste vaheline laskevõistlus otsustati korraldada tuleval kevadel soomlaste laskerajal Udoras. Vahekohtunikena tegutsesid Carl Rajamets ja Jorma Isoniemi.

E.T.

ESTO-80 maleturniir

Stokholmis mängitud ESTO-80 maleturniiri tulemused olid järgmised: Leho Laurine (Stokholm) 6 punkti (7 partiist), Riho Grünthal (Hyyvinkää, Soome) 5, Aleksander Hildebrand (Uppsala) 5, Leo Sepp (Stokholm) 4, Ülo Joonas 4, Teofil Tamm (Stokholm) 4, Mark Algvere 4, Indrek Aunver 3½, Ilmar Marksoo 3½, Erik Algvere 3, August Janson 3, Jaak Järve (Kanada) 2, Veljo Grünthal (Hyvinkää, Soome) 1, Herman Janson 1.

Turniiri ülemkohtunikuks oli rahvusvaheline meister Eero Böök Helsingist.

Mängiti seitse vooru Monradi süsteemi (meenutab shveitsi süsteemi) järgi.

® Endine ujumiskuulsus Toomas Troost on siirdunud ujulatest laboratooriumidesse ning teostanud uurimusi nii Georgetown ülikoolis kui ka välismaal. Hiljuti saabus talle kutse osa võtta septembri alul korraldavatest rahvusvahelisest konverentsist Lääne-Berliinis ning esineda seal ka ettekandega. Ta loengu teemas on: „Tryptophan Metabolism, Its Role in Actinomycin Biosynthesis".

Murray E. Newbigging
MATUSEMAJA
Aastakümnete kogemus eestlaste teenimiseks. Oskuslik nõuanne ja mõõdukad hinnad.
M. WAYNE HAMILTON
Funeral Director
723 Mount Pleasant Rd.
(lõunapool Eglintoni)
Helistada tel. 489-8811 ® 489-8092

TIIU LEEK

Tiiu Leegi uus liin

Eesti näitlejatari uus osa televisiooniseerias

Toronto päevalehe „Toronto Star" nädalalõpu „Starweek Magazine" 20. septembri numbris avaldati leheküljeline kirjutis koos kolme fotoga „Leek tries a new line" (Leek katsetab uut liini), alapealkirjaga „Tiiu Leek is climbing the showbiz ladder, having turned modeling and commercial stints into television and movie successes before stepping up to co-host „That's My Line".

Eirik Knutzen kirjutab kuidas Tiiu sai lepingu televisiooniseeriasse „That's My Line", pärast seda kui üks vanem mees oli teda vaadelnud Beverly Hills Hotelli ujumisbasseinis.

Tiiu ise peab seda õnnelikuks juhuseks. Ta oli just hotellis viibivaid sõpru külastamas ja käis oma 13-kuise tütre Lindsayga ujumas, kui võõras mees sinna tuli. Sõbrad turdsid meest ja tutvustasid teda. Mees oli Mark Goodson, „That's My Line" lavastaja.

Pärast kolme intervjuud mitme eksekutiiv direktoriga, sidus ta end selle tööga.

„That's My Line" on vaimusugulane paari endise tv-seeriaga, nagu „Real People" ja „That's Incredible". See tegeleb inimestega, kes on huvitatud ebatavaliste asjade tegemisest elukutsena.

E. Knutzen kirjeldab Tiiut, et ta on iseenesest globaalne mustlane, kes on sündinud Montrealis eestlastest vanemate tütrena, kuid kasvas üles Torontos, kus ta isa on pensioneeritud postimees. Siin alustas Tiiu oma moemodelli ja TV-kommertsiaalide karjääri, olles nüüdki veel seotud Sunocoga, kuid sügelevad jalad ja uued väljakutsed viisid ta New Yorki.

Otsides uusi seiklusi ta nõustus kolmeaastase pakkumisega Londonisse, kus temast sai Inglise moeajakirja „Vogue" kaaneiludus.

„Õnnetused" hakkasid juhtuma, kui ta pöördus tagasi Torontosse 1973, just õigel ajal kui National Film Board otsis blondi näitlejat filmi „A Star is Lost" jaoks. Vaatamata täielikule kogemuste puudumisele näitlejana, jätkas ta peale esimest kogemust Montreali kirjaniku William Weintraube romaani „Why Rock the Boat" filmimisel uue osaga mõned kuud hiljem.

Järgmine õnnelik juhus tuli, kui ta sattus kokku Science Internatioal lavastajaga, millele anti uus nimetus „What Will They Think of Next?". Lavastaja otsis võluvat naist tasakaaluks Joseph Campanella kuivale mehelikkusele. Tiiu ise ütleb, et ühes osas see teaduslik filmiseeria oli nauditav, kuna see viis ta välja seksika blondi kujutlusest.

Pärast arusaamatusi lepinguga lahkus Tiiu Holliwoodi, kus ta oli osaline mitmes väiksemas filmiosas. Ta leidis aega abiellumiseks eduka Los Angelesi autoärimehega 1978. a.

Lindsay sündis 1979, aga Leek ja Taub lahutasid mõned kuud hiljem.

Õnnelikult pole Tiiu kannatanud äsjase abielulahutuse tõttu. Ta ütleb, et tal on juba juured Hollywoodis, kuna ta omab seal oma maja, tal on majahoidja ja nüüd 30-aastasena tunneb ta, et tal on õige suund esimest korda oma elus.

Eriti õnnelik on ta oma praeguse kaasmängijaga. Uut seeriat peab ta esimeseks tööks, mis on täielikult tema oma pärast tütre sündimist. Ta hoiab siiski silmad lahti mängufilmile tulevikus. Ta ütleb, et tal oli paar pakkumist, üks Kanadas, teine Hollywoodis, aga ta ei võtnud neid vastu, kuna filmides tuli alasti mängida.

„Mul on positiivne seisukoht nende karakterite suhtes keda mängin, ja nende hulka ei kuulu enam seksuaalsete blondidega filmid. Ma mõtlen ka, mis mu tütar võiks ema filmidest arvata, kui ta üles kasvab," lõpetas ta oma vestluse E. Knutzeniga.

Suured toetused Toronto sümfooniaorkestrile

TORONTO — Ontario kultuurminister Reuben C. Baetz on jaganud esimesed kaks toetust valitsuse uuest Arts Challenge fondist. Kaks valitut olid Toronto Symphony ja London Symphony, neist esimene sai 2.126.000 dollarit ja teine **989.000 dollarit.** Minister on lubanud lähemal ajal välja jagada uusi toetussummasid provintsis tegutsevaile kunstiorganisatsioonidele. The Arts Challenge Fund töötab kultuuri- ja meelelahutusministeeriumi all ja saab oma summad **Wintario loterii tuludest.** Toetussummade jagamisel on põhimõtteks, et valitsus annab 2 dollarit iga dollari kohta, mida organisatsioonid ise koguvad, sellejuures võetakse sooviavaldusi neilt organisatsioonidelt kelle aastane eelarve on veerand miljonit dollarit või rohkem.

Õnnis inimene seisab ilmas üksinda, temal pole nii-öelda kogu ilmaga mitte kui midagi tegemist.

A. H. Tammsaare

EESTLASED MAAILMARADADEL

® Ühendriikide vanimaid reklaambüroosid N. W. Ayer teatas Sirje Helderi valimisest firma senior asepresidendiks. Äsjavalitu töötas senini nimetatud ettevõtte New Yorgi osakonnas kui „group creative director". Selle ettevõtte teenistusse siirdus Sirje Helder 1977. a. kui vanem kunstidirektor, olles enne seda töötanud mitmes teises reklaamfirmas. Ta elab koos abikaasa M. Goldi, poja ja ema Elfriede Helderiga Westonis, Conn.

® Kanadas elunev eesti tütarlaps Virve Reid esineb jälle ajakirja „Playboy" oktoobrikuu numbris tavakohases eeva-kostüümis. Pildiseerias „Girls of Canada" esitatakse paarkümmend väljavalitud Kanada tüdrukut, nende hulgas ka Virve, kes oli teatavasti 1977. a. ajakirja „kesk-voldiku" tüdrukuks. Ajakiri õpetab ühtlasi, kuidas Virvet hääldada. Õige hääldamine olevat nimelt see, kui ütelda Veer-va.

Danish Custom Furniture
Esmajärgulised tiikpuu-mööbli kavandajad ja valmistajad
OTSE VABRIKUST 25 LE PAGE COURT
A. Jensen & Son Limited Telefon 636-9811

ASTA WILLMANN

Seal kus voolab Amazonas

8.

Ent siin antavat seesuguseid silmi pilgutamata — Kropotkin da Silva ei hämmastaks siin kedagi, ei ka, näiteks, Hammurabi Olinte; nimeotsimise tuhinas kammitavat läbi nii pühad kui paganlikud kirjad, nii minevik kui kaasaeg, Metuusalast Diogeneseni, Alkibiadesest Perikleseni ning sealt edasi Euripideseni, Washingtonis Rockefellerini samuti, Euclides da Cunha, näiteks, on üks suurimaid brasiilia kirjanikke sajandi vahetuselt.

Tippsaavutuseks on ent ühe prominentse perekonna, Rosada, lastenimed, kes märkisid kõik oma 21 järeltulijat prantsuskeelsete numbritega: Un, Deux, Trois, Quatre, Cinq etc.; ja kui siis üks neist valiti rahvaesindusse, olevat Rio ajalehed üpris asjalikult teatand, et Diezhuitil, s.t. Kaheksateiskümnel, oli lennujaamas vastas vend Vingt, s.t. Kakskümmend.

Kirjeldamata vaesus

See, võibolla, maksab keskklassi kohta ta erinevais kihistusis, ega puuduta neid, kes elavad viletsamais onnides kaunivaatelistel mäekülgedel — mis ühthoopi on ka see ainuke kaunis nende elus. Üle selle on kõik kirjeldamatu vaesus, mida ei leevenda ei suurlinna elekter ega puhas vesi, arutan, suunates binokli ühele sellisele asulale taamal mäeküljel — roisklehaline tõbede pesa, kust kord aastas päästetakse ennast suurkarnevali kirevasse keerisesse, sambarütmide meeletusse orgiasse, et korraks unustada ja — elada seejärel taas aina järgmise unustuse ootuses, uueks kostüümiks vaevaga kraapides kruseirot kruseiro kõrvale.

Koos kunagise filmiga „Must Orfeus", mis ahastava värvikusega andis edasi kogu favela elu-draama, meenub ka kunagi loet Carolina Maria de Jesus'e päevik sellisest slammist, mis lausa juhusekaupa trükki sattus ja pealkirja all „Child of the Dark" 1962. a. ka ingliskeeles ilmus; olgu sellest siinkohal lõiguke:

„15. juuli, 1955, tütre sünnipäev: Oleksin nii väga tahtnud talle kinkida paari kingi, ent raha pole; kõik läheb ainult söögi peale; siiski, pühkmekastist leidsin paari, pesin puhtaks ja lappisin ära — aga leivaks pole kruseirotki..."

Ep ole asjaolud viimase veerandsaja aasta jooksul muutund teps — kasvava tõusulainega voolab inimesi nii Riosse kui kõikidesse teistesse linnadessegi, sest elu linnas, ka kuitahes vilets, on ometi parem kui kuski maa päramises põhjatuses.

Favela — inimliku viletsuse embleem

Favela, et elu, ta sünd ja ta nimi on ent kolmekordne iroonia. — Seejärel kui verivärske vabariigi sõdurid 1897. a. olid monarhistide mässu Bahias maha surunud, jäeti nad lihtsalt oma käele; teadmata mida teha või kuhu minna, lõid nad Bahias ühele mäeküljele laagrisse ja kuna seal kasvas rohkesti lilli, mille nimeks oli favela, hakkasid nad oma laagrit hüüdma favelaks. Mõni aeg hiljem Riosse liikudes ja sealgi ühele mäeküljele asudes, oli nimi juba nagu taskust võtta, ja nõnda saigi siis üks Issanda kaunis õis inimliku viletsuse embleemiks, hõlmates hetkel neljandikku Rio elanikkonnast! Ning ep ole valitsus tänaseni selle embleemi taha suutnud soetada midagi paremat, kui ehk vaid seda, et teatava eduga on takistand favelate kasvamist päratuiks...

Kõigest sellest kõneleb keskklassi carioca üpris külma rahuga — ons selle põhjuseks klassitunnetus, mis tugevam veel kui rahvuslik uhkus? — mõlemat neil on, brasiillasi, imelikus segus alaväärsuse kompleksiga, mida kogu aeg püütakse endal maha raputada nii kiitlemise kui ka valjuhäälse avameelsusega — me oleme mis me oleme ega salga midagi! — kõige suurem riik kogu kontinendil ja kõige rikkam, kõige säravamate väljavaadetega, produktsioonilt esirindlaste seas kogu maailmas! Olgu nii, ent ometi...

Brasiilia pulmad

Katkestan mõtte, sest oleme jõudnud Rahvamuuseumi ette, mis aga puhkuste tõttu on suletud. Võtame siis istet hästi hooitset pargi alal kunagise kuningapalee ees, et jalgu puhata ning jõuame vaid põlve visata üle teise, kui sinna sõidab täie hooga kaks autot — pulmalistega! Õndsailmeline peig hallis, kameelia rinnas, valges satäänis ja pikas looris pruut käekõrval, kõnnivad kaunis paigas ringi, pruut siiski vähe nagu komberdades ning küllap võtaks temagi nood neetud kõrgekontsaga kingad jalast, ükskõik mis nad maksid — nagu on teinud sõbranna mustas satäänis, kes nüüd paljajalu rõõmsalt ringi lippab, ent vaevalt see hetkel temale sobib...

Veidi rässakas, harjas-soenguga keskealine mees näikse olevat piduperemees — avab autokasti ja tõstab välja õllekorvi ning varsti on kõigil käes klaasid vahutava märjukesega; seejärel märkab ta meid, tuleb ja palub saksa keelt töngates sündmusest osa võtma.

On olnud viimases sõjas ja Euroopas ning sealt niipalju saksa sõnu siiski kokku kraapind, et suudab nüüdki veel üht-teist meile selgeks teha — esmajoones seda, et kogu pulmaseltskond on tema arvel siin, seejärel, et maailm ei tunne brasiillasi ega Brasiiliat ja vaatab nendele ülevalt alla — aga nüüd, olge lahked, vaadake ise ja vaatate paratamatult nagu natuke alt üles... Siis ta tutvustab meile peigmeest, oma sõpra doktorit — jääb ütlemata, mis doktorit, sest siin maal valitseb komme, et iga tsiviil-haritlast tutvustatakse viisakuse pärast kui doktorit ja iga sõjaväelast samal põhjusel kui koloneli!

Ja nüüd on meilgi õlleklaasid käes ning algab vastastikune pildistamine, mispuhul mehed, eht Ladina Ameerika „machismot" demonstreerides, rinnad hästi kõmmi ajavad ning lõuad püsti tõukavad. Soovime rõõmsatele hingedele õnne ja hakkame astuma. Pilku kord veel üle õla heites, käib peast läbi mõte, — pagana kahju, et meil nisukest kommet ep olnud, ütleme vähemalt, noh, Tartus. Oleks ikka peale laulatust troskadega mürinal Raadi Rahvamuuseumi ette sõidetud, õlleankur ligi ja seal esimesed kapatäied uue elu alguseks kurku kummutatud — et oma rahvas, oma ajalugu ja oma muuseum ja meie ta lapsed! — milline tore, vabariiklik pulmatava oleks sellest võinud kujuneda, aega ja rahvast ja põlvkondi siduv traditsioon...

Suhkrupea tipus

Kihutav takso peatub nii järsult, otsegu oleksime teda ehmatand. Juht talitab nagu ette nähtud: põhihind peale ja siis kilomeeter kilomeetri haaval ning lõpuks suurelt tabelilt ka veel inflatsiooni-indeks. Aus mees — ja nõnda oleme siis suurema rabamiseta teises linna ääres, Urcas, s.t. Urhas, et mitte huupi öelda „urka", sest paik on igati esinduslik, lilleklumbid, sambad-kujud, sinised veed, palmipuud ja mägi ise, too Urca, mille otsa viib köisraudtee ning sealt edasi teine Suhkrupea tipule, mis merepinnast oma 1200 jalga taeva poole küünitub.

Avaneb sealt päratu vaade üle Rio ja veelgi päratum üle suure Guanabara lahe, millesse too kolme mäenukiga maatükk, suurlinna kunagine häll, näikse enese kaldast tõukavat. Oma koonu lahesinasse sirutava Koeranäo mäe ja Suhkrupea mäe vahelisele lapikesele sündiski pisikene Rio, 1. märtsil, 1567 a, otsegu oma ristivanemate kätele, kellede nimeks nende kuju, mida aeg pole muutnud.

(Järgneb)

ADVOKAADID

ANDRES OLVET, LL.B.
Advokaat-notar
Bigelow, Hendy, Shirer & Uukkivi
789 Don Mills Rd.
Tel. 429-3110
kodus 699-2395

ENN ALFRED
ADVOKAAT-NOTAR
Room 1002, Royal Trust Tower
Toronto Dominion Centre
Postiaadress: P.O. 326, Toronto
Ont. (Bay & King) M5K 1K7
Telefon: 869-1777
24-tundi telefoni valveteenistus

TED ROLAND LAAN
advokaat-notar
133 Richmond St. W., Ste 705
Toronto, M5H 2L3
Tel. 364-7072

RAAMATUPIDAJAD

JOHN E. SOOSAAR, C.A.
Chartered Accountant
55 University Ave., Ste. 600
Tel. 862-7115
Toronto, Ont. M5J 2H7

VABA EESTLANE

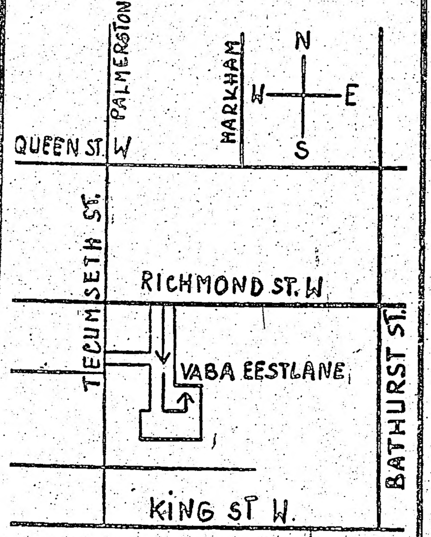

„Vaba Eestlase" toimetuse ja talituse asukoha plaan

TOIMETUS JA TALITUS
avatud esmaspäevast reedeni kella 9—4-ni.

Telefonid: toimetus 364-7521
talitus 364-7675

Toimetajad kodus väljaspool tööaega:
Karl Arro 482-0242
Hannes Oja 481-5316

Kuulutusi võetakse vastu: nädala esimesse ajalehte kuni esmasp. homm. kella 11-ni ja nädala teise ajalehte kuni kolmap. homm. kella 11-ni.

KUULUTAMINE VABA EESTLASES on tasuv ajalehe laialdase leviku tõttu.

Kuulutuste hinnad:
üks tolli ühel veerul ... $3.50
esiküljel ... $4.—
tagaküljel ... $3.75

KUULUTUSI VÕTAVAD VASTU:
1. Vaba Eestlase talitus
135 Tecumseth Street
Telefon 364-7675
Postiaadress: ...
Toronto, Ont. M6J 3M7
Talitus väljaspool tööaega:
Helmi Liivandi 251-6495
2. Mrs. Leida Marley
149 Bishop Ave.
Willowdale, Ont. M2M 1Z7
Telefon 223-0080

MAIKI ANDRE LUPP
Sündinud 1957. a. Torontos. Keskhariduse omandas York Mills Collegiate Institute'is. Lõpetas York'i Ülikooli Glendon College'i 1980. a. kevadel B.A. ja B. Ed. kraadidega, erialaga inglise keel kui võõrkeele õpetamiseks. Akadeemiliselt kuulub Korp! Filiae Patriae'sse.

SILVIA HERMANN
Sündinud 1957. a. Torontos. Lõpetas Newtonbrook Secondary School'i Torontos. Jätkas õpinguid Toronto Ülikoolis, Victoria College'is lõpetades 1979. a. sügisel B. Sc. kraadiga psühholoogia ja kriminoloogia alal. Töötab omal alal Ontario valitsuse Ministry of Correctional Services osakonnas. Akadeemiliselt kuulub Korp! Filiae Patriae'sse.

ANN KATRIN REBANE
Lõpetas Toronto Ülikooli arstiteaduskonna 1980. a. kevadel M.D. kraadiga. Varem lõpetanud Toronto Ülikooli 1976. a. B. Sc. kraadiga mikrobioloogia alal. Spetsialiseerub perekonnaarstiks. Akadeemiliselt kuulub Korp! Filiae Patriae'sse.

MALLE HANSLEP
Sündinud 1956. a. Torontos. Lõpetas Victoria Park Secondary School'i 1975. a. Jätkas õpinguid Toronto Ülikoolis, saades Alma Anderson Bastedo Memorial Prize'i inglise kirjanduse alal. Lõpetas Toronto Ülikooli õigusteaduskonna 1980. a. kevadel L.L.B. kraadiga. Praktikaaastal töötab Ontario valitsuse juures. Akadeemiliselt kuulub Korp! Filiae Patriae'sse.

TIINA MARIE TRALMAN
Sündinud 1957. a. Torontos. Keskhariduse omandas Northern Secondary School'is. Jätkas õpinguid Ryerson Institute Of Technology's ja lõpetas 1980. a. kevadel kodumajanduse alal B.A.A. kraadiga. Töötab firmas Eastwood Foods, osakonna juhatajana. Akadeemiliselt kuulub Korp! Filiae Patriae'sse.

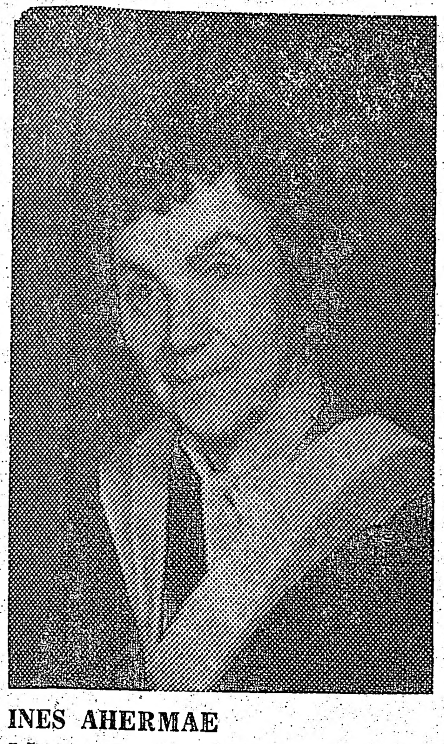

INES AHERMAE
Lõpetas Brock ülikooli, St. Catharines, 1979. a. sügisel B.A. kraadiga (with distinction) ajaloo alal. Varem lõpetanud St. Catharines Teachers' College'i. Töötab õpetajana Lincoln County Board of Education'ile. Akadeemiliselt kuulub Filiae Patriae'sse.

MERIKE REMMEL
Sündinud 1958. a. Torontos. Keskhariduse omandas Runnymede Collegiate Institute'is. Lõpetas Toronto Ülikooli 1980. a. kevadel kehalise kasvatuse alal B.P.H.E. kraadiga. Taotleb magristrikraadi York Ülikoolis Business Administratsiooni alal. Akadeemiliselt kuulub Korp! Filiae Patriae'sse.

LINDA VALTER
Sündinud 1957. a. Torontos. Keskhariduse omandas Victoria Park Secondary School'is lõpetades 1972. a. Ontario Scholar'ina. Jätkas õpinguid Toronto Ülikoolis lõpetades 1980. a. kevadel arhitektuuri alal B. Arch. kraadiga. Akadeemiliselt kuulub Korp! Filiae Patriae'sse.

ELFRIEDE LUHSE-SOOVISTE
Lõpetas Toronto Ülikooli 1979. a. sügisel sotsioloogia alal B.A. kraadiga. Varem lõpetanud sama ülikooli kriminoloogias. Akadeemiliselt kuulub Korp! Filae Patriae'sse.

ANNE LIIS GOODMAN (OTS)
Lõpetas 1980. a. kevadel Toronto Ülikooli Faculty of Medicine occupational health alal M.H.Sc. (Master of Health Science) kraadiga. Varem lõpetanud Toronto Ülikooli 1971. a. B.Sc. kraadiga. Akadeemiliselt kuulub Korp! Filiae Patriae'sse.

MERIKE KOGER
Lõpetas Toronto Ülikooli 1980. a. kevadel raamatukogu teaduse alal (Master of Library Science) kraadiga. Varem lõpetanud B.A. kraadiga keelte alal. Akadeemiliselt kuulub Korp! Filiae Patriae'sse.

SILVIA INGRID AHERMAE
Sündinud 1956. a. St. Catharines, Ont. Keskhariduse saanud Sir Winston Churchill Secondary School'is lõpetades Ontario Scholar'ina. Lõpetas 1978. a. Guelph Ülikooli Hon. B.Cc. kraadiga bioloogia ja kunsti aladel. Lõpetas 1979. a. kevadel Toronto Ülikooli, Faculty of Education'i. Töötab õpetajana Waterloo Board of Education'ile.

EPP ARUJA
Lõpetas Montrealis McGill Ülikooli 1980. a. kevadel M.B.A. (Master of Business Administration) kraadiga. Varem lõpetanud Toronto Ülikooli 1977. a. mikrobioloogia alal, B.Sc. kraadiga. Akadeemiliselt kuulub Korp! Filiae Patriae'sse.

Eestirootslaste evakueerija suri

Flensburgis suri Johannes Lienhard

STOKHOLM (EPL) — Saksamaalt tuleb teade, et Flensburgis on 22. augustil surnud dr. phil. Johannes Ludwig Lienhard, kes oleks 9. oktoobril saanud 70. aastaseks (sünd. 1910 Flensburgis). Lienhardi nimi on intiimselt seotud eestirootslaste repatrieerimistransportidega viimase sõja ajal, millistega pääses Rootsi ka umbes kolm tuhat eestlast.

Nende transportidega olid tegevuses kaks laeva, mootorpurjekas, kolmemastiline „Juhan" ja viimases transpordis väiksem mootorpurjekas „Triina". Lienhard, kes Schleswigist pärinevalt omas taani-saksa päritolu ja valdas ka taani keelt, oli saksa okupatsioonivõimude juures kontaktipidajaks eestirootslastega ja organiseeris transpordid Rootsi,

vaatamata, et Berliini keskvalitsus oli tagasi lükanud taotlused eestirootslaste repatrieerimiseks Rootsi.

Selle ametliku seisukoha tõttu toimusidki transpordid üsnagi primitiivselt ja mootorpurjekas „Juhan", mis oli normaalselt võimeline transportima 300 inimest, viis iga kord üle ligi 700 inimest. Kokku toimetati Rootsi 3.300 eestirootslast ja peaaegu sama palju eestlasi.

Loomulikult oli rootsipoolne huvi suur eestirootslaste päästmistegevuse vastu, mille kanaliks kujunes Stokholmis tegutsenud Kommitten för estlandssvenskarna. Viimased hoolitsesid mh. „Juhani" varustamise eest naftaga.

Ametlikult registreeriti Lienhardi poolt okupatsioonivalitsuse juures kaubandusettevõte ja kõigis ametlikes pabereis esinesid „Juhani" reisijad kui „elav kaup". Meeskond koosnes eestlastest ja laev liikus Haapsalu uuesadamast Lidingö Breviki,

kuhu muide viimane „Juhani" transport saabus 11. septembril 1944, otse enne rinde kokkuvarisemist.

Laev ei läinud tagasi, kuna Soome oli sõlminud N. Liiduga vaherahu ja oli ette näha sakslaste evakuerumine Eestist.

Tallinnas viibiv Lienhard organiseeris siiski veel ühe reisi „Triinuga" — loodetud aurulaevast ei saanud asja — milline oli võimeline pardale võtma maksimaalselt 200 inimest. Laev lahkus Tallinnast 22. septembril, kui venelased olid juba sisse marssimas, pärast dramaatilist trügimist laevale pääsemiseks.

Laevaga tuli muide hulk eesti kultuuritegelasi, eestirootslasi oli täistuubitud laeval 70 ümber.

Pardal oli seekord ka Lienhard ise, kes aga Rootsis ei saanud saksa administratsiooni liikmena eksiili ja sõitis mõne aja pärast Rootsis omandatud purjelaevaga edasi Argentiinasse, kus ta elas 25 aastat, tulles siis tagasi Lääne-Saksamaale.

Õpetlik on lisada, et Berliin andis just siis, kui Eesti evakueerimine oli käiku läinud, vormilise loa eestirootslaste ja rootslaste evakueerimiseks kasvõi Rootsist järele tulevate laevadega.

See oli 20. septembri ümber, mil oli juba hilja midagi ära teha, osa eestirootslasi jäigi maha.

Eestirootslaste evakueerimist soodustas millegipärast kindralkomissar Litzmann, kellega veel septembris Eestis käinud rootsi riigipäevaliige, kammerhärra Dickson, oli otsekontaktis. Ilmselt talitas Litzmann Berliini keeldude vastu silma kinni pigistades transportide suhtes.

Eestirootslaste transportide ümber oli palju kõmu ja süüdistusi. Igal juhul päästsid need transpordid suurema osa eestirootslastest ja tähelepandavalt suure arvu ka eestlasi, mis tuleb kanda ka Lienhardi tegevuse plusspoolele.

(EPL/K).

Tänavu hea viljasaak

Maailma nisusaak tõuseb 6 prots. võrra

NEW YORK — Maailma viljasaak on praeguste arvestuste kohaselt tänavu hea. Ühelgi suuremal viljakasvatusmaal pole olnud sellist katastroofi, mis oleks saaki kahjustanud, kui mitte arvestada väiksemaid ilmastikuolusid. Ameerika Ühendriikides ja Kanadas on viljakasvatajaid vaevanud põud. Selle kõrval on N. Liidus ja Ida-Euroopa riikides, samuti Hiinas põllud lainetanud vee all ebatavaliselt rohkete sadude tõttu. Sadude tõttu on lõikus jäänud hilisemaks ja nõrgendab vilja kvaliteeti, kuigi saagi suurus on peaaegu samane.

Ühendriikides on maisi ja sojaubade saak tänavu 14% möödunud aasta saagist madalam, kuid seda korvab suurelt osalt rekordiline 2,32 miljardi busheli suurune nisusaak.

Chicago vilja-asjatundjate arvestusel on olukord nüüd koguni teine kui oli möödunud aastal.

1979. a. oli Ühendriikides suurepärane ilm ja N. Liidus palju probleeme, tänavu on olukord olnud vastupidine.

Maailma nisusaak tõuseb tänavu 6% ja on 92,3 miljonit tonni. Selle kõrval seemnevilja ja maisi toodang langes viiendiku võrra. On arvestatud, et selletõttu näiteks Ühendriikide maisitagavarad vähenevad 40% järgmiste kuude jooksul.

Hoolimata maailma saakide õnnestumisest näevad asjatundjad ette viljahindade tõusu, mistõttu ameerika farmerid saavad nüüd-sest rohkem 38 miljardi dollarit tulu.

Saagivõimalused on paranenud viimaste nädalate ajal, kui Ühendriikides ja Kanadas saabusid jahedamad ilmad ja vihmasajud, mis andsid uut elu kuivuses närbunud põldudele.

Viimased vihmasajud jõudsid tõsta veel sojaubade saagivälja-vaateid.

Brasiilias on ilmad olnud suurepärased ja tõstnud sojasaagi 15,2 miljoni tonnile, mistõttu arvatakse, et tekib võistlus hindadega maailmaturul. Mitmed viljatootjad maad klaarivad end väiksema impordiga kui varem. Ühendriikide põllumajandusminister ütles, et N. Liidus näiteks on saak umbes 210 miljonit tonni ehk 6% parem kui oli möödunud aastal.

DR. S. BROGOWSKI
OPTOMETRIST (OPTIK)
Tel. 531-4251
412 RONCESVALLES AVE.
AT HOWARD PARK

PAUL JUTTUS
HOGAN PONTIAC BUICK LTD
348 Danforth Ave.
Telefon äris: 461-3561
PONTIAC
BUICK
LEMANS
PHOENIX
FIREBIRD
SUNBIRD
CENTURY
ACADIAN
SKYHAWK
G.M.C. veoautod
Prugitud autod

„VABA EESTLANE" on vabade eestlaste häälekandja

VABA EESTLANE

Ilmub 2 korda nädalas — teisipäeval ja neljapäeval

Teisipäeval, 30. septembril 1980 — Tuesday, September 30, 1980

KIREV MAAILM

CANBERRA — Austraalia opositsioonis olev töölispartei soovib oma valitsuselt garantiid selleks, et Soomele müüdud austraalia uraan ei satuks pärast kasutamist N. Liitu. Partei esindaja Tom Uren ütles, et Soome ja N. Liidu kokkuleppe alusel on põhjust kahtlustada kasutatud tuumakütuse edasi viimist Soomest N. Liitu.

TORONTO — Kanadas oli tänavu juulikuul 34% rohkem pankrottiminekuid kui möödunud aasta juulikuul. Üldse oli 2215 pankrotti kuus, kuna aasta tagasi oli neid 1652. Aasta algusest on Kanadas pankrotte olnud 16.060 ehk 19% rohkem kui vastaval ajal möödunud aastal.

STOKHOLM — Rootslased elavad üle oma jõu ja riigi välisvõlg on pidevalt kasvanud, millega on kaetud kulutuste kasvu. Rootsi välisvaluuta puudus on suhteliselt arvestades tööstusriikidega teine suurim. Valitsus on alustanud hädaolukorra vastuabinõudega ja asjatundjad loodavad seda parandada ainult Rootsi kroonidevalveerimisega, kõige hiljem käesoleval sügisel.

TOKIO — Jaapanlaste plaanid teise Suessi kanali ehitamiseks 1994. aastal on antud edasi Egiptuse valitsusele. Uus kanal oleks paralleelne praegusele ja võimaldaks 150.000-tonnilistel tanklaevadel läbi sõita. Egiptlased palusid jaapanlastelt sellist uurimust teha möödunud jaanuaris.

BLOOMFIELD HILLS, Mich. — Cadillac on näidanud avalikkusele autotööstuse esimest mootorit, mis töötab kaheksa, kuue ja nelja silindriga vastavalt auto nõuetele. Alla 25 miili tunnis mootor töötab nagu tavaline raaliga kontrollitav 6,0 liitriline V—8, aga kiirema sõidu juures olenevalt gaasipedali vajutamisest ja tugevuse vajadusest raal sulgeb kaks silindrit korraga.

VIIN — Jugoslaavia on teatanud oma soovist pidada nõu kuue Lääne-Euroopa riigiga, et nad maksaksid Jugoslaaviale jugoslaavlasist tööliste eest. Rahad läheksid Jugoslaavia erilisse tööturu arengufondi. Lisaks Austriale on Jugoslaavia töölisi kasutanud Lääne-Saksamaa, Shveits, Prantsusmaa, Belgia ja Rootsi. Lääne-Euroopas on praegu umbes 1,2 miljonit sellelaadilist töölist.

WASHINGTON — Ameerika postitariifid on niivõrd keerulised, et nende jaoks on olemas päris paksud raamatud. Kuukirja „Moneysworth" reporterid tegid New Yorgis huvitava katse. Nad tahtsid saata 3-naelast pakki siit Iirimaale ja käisid tariife küsimas paljudes postkontorites. Saatehind kõikus $2.93 ja $11.94 vahel. Läbi käidi 26 postkontorit ja igas postkontoris arvestati paki saatmiseks välja erisugune hind.

CHICAGO — Kaks meest, kes on kuulsad oma allmaailma sidemetega, on Ühendriikide föderaalkohtus süüalustena, et nad varastasid 45-karatilise Marlborough teemandi ja teisi kalliskive 2,4 miljoni dollari väärtuses ühest eksklusiivsest Londoni ärist.

IONA — Paavsti külaskäik Inglismaale on ärritanud protestantlikke shotlasi. Plakateid vibutavad protestantlased marssisid Põhja-Inglismaal, protesteerides paavsti plaanitsetud külaskäigu vastu. Tosin demonstranti, keda juhtis pastor Jack Glass shoti 20. sajandi reformatsiooni liikumisest, käis ringi väiksel lääneranniku saarel, kandes plakatit „Ei ühtki paavsti Ionale!"

GOLUMBUS — Kui neli töölist linna loomaaias küsisid tööjuhatajalt, mida teha austraalia hanega, kes suvatseb inimesi nokkida, vastas tööjuhataja: „Söötke ta india leopardile!" Töölised täitsid korralduse. Kuid peavad nüüd välja panema $300, et uut hane asemele muretseda. Loomaaia direktor ütles, et tööjuhataja tegi nalja, aga töölised võtsid seda tähttäheliselt.

EELK Peetri kiriku 25. juubeli puhul toimunud koosviibimisest osavõtjaid, paremalt praost O. Puhm, pr. Raudsepp, piiskop K. Raudsepp, pr. M. Puhm, Vana Andrese koguduse esimees A. Roost, Peetri koguduse nõukogu liige E. Kuuskne, praegune nõukogu esimees T. Tralla, ees Eli Kalvet.
Foto: Vaba Eestlane

Täna on juttu

Josip Broz Tito — massimõrvar ja mahinaator

Läänemaailm laskis ennast peibutada Tito poliitilistest kombinatsioonidest

STOKHOLM (T) — 1956. mais külastas põgenema pääsenud Poola peaminister Stanislaw Mikolajczyk Stokholmi ja pidas m.h. ettekande Eesti Rahvusnõukogu tookordsetes klubiruumides Akeshovis. Mikolajczyk rääkis ka sellest, kuidas ta läks ühe pagulas-poola ajalehe esindajana kommunistliku Jugoslaavia välisministri pressikonverentsile New Yorgis. Ta esitas küsimuse: „Kas vastab tõele, et praeguse rezhiimi ajal on Jugoslaavias tapetud üle 300.000 inimese?" Välisminister kargas püsti ja karjus vihaselt: „See on vale, ainult 300.000!" Ehmatus ameerika ajakirjanike hulgas oli suur.

Nüüd, Josip Broz-Tio surma puhul, kus paljude demokraatlike riikide juhid ja juhtivad riigimehed — kaasaarvatud Rootsi ja Norra kuningas — käisid diktaatori matusel, on põhjust seda lugu meenutada. Ja ajal, kus demokraatlik ajakirjandus avaldas ülistusi Jugoslaavia demokraatia hävitajale, on samuti põhjust vaadelda Tito pääsmist võimule.

1941. a. 6. aprillil alustas Hitleri-Saksamaa kallaletungi Jugoslaaviale.

12 päevaga olid sakslased laostanud Jugoslaavia armee. Kreeka oli järgmine ohver ja siis pidi algama sõjakäik N. Venemaa vastu.

Sakslaste kiire edasimarss aga võimaldas jugoslaavia sõdureil vallutajate selja taha koonduda nn. tshetnikuisse (tshetnik = salk, üksus), mis kindral Dragoljub (Drazha) Mihailovichi (sünd. 27. aprillil 1893) juhtimisel alustasid võitlust okupantide vastu.

See viivitas m.h. sakslaste kallaletungi N. Venele ja 1941. a. sügisel saabunud erakordselt varajane külm talv pidurdas Saksa armee edasitungi omakorda, mis võis olla määrav sõja lõpptulemusele.

Seega N. Venemaa pidanuks olema eriti tänulik Mihailovichile ja tema üksusile.

Teisiti talitas Tito (25. 5. 1982 — 4. 5. 1980).

Ta oli sõjaeelseil aastail olnud m.h. Kominterni agent ja Jugoslaavia kompartei peasekretär. Sakslaste kallaletung algas ajal, mil Hitleri-Saksamaa ja Stalini-Venemaa vahel valitses sügav sõprus.

Tito varjas end sakslaste eest ühes keldrikorteris Zagrebis. Moskva poolt oli talle antud direktiiv: ei mingeid aktsioone Saksa vägede vastu. Ja Moskva poliitilise joone täitmine oli talle tähtsam kui Jugoslaavia elanike saatus.

Alles Saksa-Vene sõja puhkemise järele 22. juunil 1941 alustas ka Tito oma partisaniüksustega võitlust sakslaste vastu.

Jugoslaavia valitsus Londonis nimetas 1942. a. Mihailovichi sõjaministriks, kellena ta jätkas vaba Jugoslaavia eest peetava võitluse juhtimist.

Kuna Tito ja ta partisaniüksuste sihiks oli Jugoslaavias kommunistliku diktatuuri kehtestamine, siis tekkis Mihailovichi vägedel nendega vastuolusid.

1946. a. märtsis arreteerisid kommunistid Mihailovichi. Süüdistus tema vastu oli tavaline: „koostöö okupantidega".

17. juunil 1946 mõrvati Mihailovich. Nii vabanes Tito mehest, kellest võinuks kujuneda opositsiooniliste jõudude juht.

*

Jugoslaavia oli muudetud kommunistlikuks diktatuurriigiks. Algas arveteõiendamine nendega, kes olid selle vastu töötanud.

Julmuselt võrdne Katõniga, aga ohvrite arvult seda enam kui kümnekordselt ületav on Bleiburgi tasandikul toimunud veretöö.

Nimelt andsid inglased Broz-Tito partisanidele välja umbes 120.000 sõjavangi (kroaadid, sloveenid, montenegrolased ja serblased). Partisanid andsid inglastele lubaduse toimida nendega rahvusvahelise seaduse põhjal. Kui mehed olid üleantud tapeti neist enamus Bleiburgi tasandikul.

1948. a. tekkis Titol lõhe Moskvaga ja ta hoidis ära maa sattumise N. Vene ülemvõimu alla. Titot vaevalt juhtis soov hoida jugoslaavlasi kommunistliku vägivalla eest — selle oli ta ise kehtestanud.

Pigem võib arvata, et ta kartis oma isikliku positsiooni pärast.

Stalini ülemvõimu alla sattumise korral võinuks tedagi tabada väljapuhastamine, nagu see juhtus näit. ungari, tshehhi jt. kommunistidega.

Titol polnud midagi selle vastu, olla ise esimene mees ja võida nii nautida m.h. suurt isiklikku majanduslikku jõukust ja luksust.

Et ta Belgradis kasutas vastuvõttudeks endist kuninglikku paleed kuulub n.ö. ameti juurde.

Aga Brioni saar Aadria põhjaranniku juures oli puhtalt Tito isiklik omandus, samuti kui üks moodne hotell tema külalisile ja privaat loomaaed. Hiljem ehitati talle veel uus villa Igalosse Lõuna-Jugoslaavias.

Tito kasutuses olid end. kuninglik omandus Brodos Sloveenias, jahimaja Karageorgevos Sloveenias ja üks suur villa iga osariigi pealinnas — Zagrebis, Ljubljanas, Sarajevos, Titogradis ja Skopljes.

Ringreisudeks Jugoslaavias oli tema käsutuses erivarustusega „Sinine Rong" ja luksuslimusiin mida saatis terve parv musti „Mercedes'eid". Oma jahi „Kajakaga" purjetas ta piki Aadria rannikut.

Kõige selle ning riietuse, mundrite ja aumärkide poolest või Tito eelkäijaks pidada Hermann Göringut.

Peale muu isikukultuse olgu veel märgitud, et Broz-Tito järgi sai Podgorica linn 1952. a. nimeks Titograd. Tito „klassivõitlus" seisnes siis peamiselt selles, et ta küll endise ülemklassi selle poliitiliselt ja majanduslikelt positsioonidelt kõrvaldas, aga asemele lõi uue ülemkihi, mis koosneb diktaatorile ustavaist kompartei jm. tegelasist. Seda on tabavalt kirjeldanud end. partisan ja kommunist, diktaatori vana võitluskaaslane Milovan Dilas oma raamatus „Uus klass". (1957. a. õnnestus Dilasel see käsikiri vanglast välja toimetada).

Kui nüüd Titot hinnatakse põhjusel, et ta säilitas Jugoslaavia iseseisvuse N. Vene vastu, siis samal põhjusel võinuks hinnata ka Hispaania diktaatorit Francot, kes üle-pea-kaela ei viinud oma riiki Hitleri vasalliks, nagu seda näit. Mussolini tegi Itaaliaga.

Aga õigustatult kritiseeriti Franco rezhiimi põhjusel, et kodanikel puudusid demokraatlikud vabadused. Imelik on aga, et samad kritiseerijad peavad võimalikuks ülistada demokraativaenulikku Titot.

Näib, et küsimus ei ole mitte sisus,mitte rahva olukorras, vaid etikettides. Teostanuks Franco oma diktatuuri kommunismi nimel, punaste lippude ja Lenini piltidega — ilmselt olnuks see siis „progressiivne diktatuur". Ja nimetanuks Tito end fashistiks, vaevalt saanuks ta siis peielisiks kroonitud ja kroonimata suurusi demokraatlikest riikidest.

Ainult tavaline inimene, keda ei huvita esmajoonis etiketid vaid tegelik olukord, ei märka Franco ja Broz-Tito vahel mingit erilist vahet.

Kui nüüd arutatakse Tito võimu jagamist eri isikutele, siis jugoslaavia paljude rahvaste sooviks on kahtlemata, et võim jagatakse nii, et rahvad vabalt saavad valida millist riigikorda nad soovivad.

Riin Rivanool

Kurbus

Vihmavalanguil ei ole otsa ega äärt. Juba mitmendat päeva sajab, vahest pisut vähem, siis aga kallab kui kapast vahelduseks sekka ka ja tõmbab taevagi nii süngelt kurvaks, et võtab elutahtmisegi ära.

Kõigele lisaks on hinge peale tulnud üks uus mure, suur mure, mis on ja — mis jääb. No kellel siis muresid ei oleks? Igal on ja selline vihmasadu keerab neid kui uss südame ümber, närib, kiusab ja kisub.

Kui vaid seda vihma ei oleks! Vaatad aknast: niitmata murul õõtsub kaarduvajunult iga kasteheinakõrs ja rohulible, veetilk lehetipus kui raske koorem.

Suvehommikuil pärlendab rohi samuti veetilk põues, aga see pole vihm, vaid päikeses sädelev kaste, mille kohta laulsime kurvas meeleolus nii:

„Päike tõustes korjab kokku kuldsed kastetilgaksed.

Ei need olnud kastetilgad, olid orja pisarad",

ja orja pisarate asemel võis väga hästi ennast rõhutades öelda hoopis „kurva pisarad".

Ent kastepisarate hiilgus pole hoopiski nii kurb, kui vihmasaju vimm ja koorem. Kui seda kastepisarate hiilgust päiksehommikul tükk aega vaadanud oled, tuleb pikapeale hoopis naer suunurkadesse:

„No nii palju pisaraid kui neid murul vastu päikest helendab ei jõua küll keegi nutta!" Ja see on hea, päikesepäevadel ei nuteta, see jääb vihmapäevadele, just selliseile, nagu on praegu.

Mida teha, kui kurbus kallale kipub ja mure muljub ning murda tahab? Mida teie teete? Ka oskaksite õpetada, kuis hädast üle saada, ilma et lausa lapikuks lasta vajuda, ilma et alla annaksite ja enese rõõmsa mina kõigest hoolimata tagasi saaksite? Palun! Palun abi . . .

Kõigele lisaks kumiseb kõrvus ikka ja ikka vanaaegne grammofonilugu minoorse viisi ja kurbade sõnadega:

„Lahkunud juba linnukesed me kaunilt kodumaalt,

ka minu väike pääsuke on läinud. Ei jätnut ühtki suudlust minule . . ."

„Ei jätnud," öeldakse seal, on nii vähe mida kõigest muust varast maha jäetakse, ent palju, mida võib jätta mälestusisse. See on kogumiseks enam väärt, kui midagi muud.

Aga praegu, praegu on vaid kurbus ja uni, praegu magavad mu mesilinnud ja kõik teisedki loomadest sõbrad on oma pesades või urgudes, ainult vihmausse võid igast loigust ja peenrapealselt sadade viisi liigutamas leida, korjatagi saab, kellel neid vaja. Minul küll mitte.

Äkitselt tormab kaks oravakest mu akna alla, ajavad teineteist suures vihmasajus lausa vihameeles ja ringitiirus taga, või on see sõprusmäng — kes seda teab. Igatahes käib see jooks ringiratast ja tuletab meelde seda Chopini valssi, mille inspiratsiooniks oli oma saba tagaajav koerake.

Naerma ajab. Vihmapilvedki nagu hakkaksid keskelt pooleks rebenema ja päikesetera pistab ninaotsakese välja.

Tunnen, kuis rõõm hakkab varbaid pidi üles südamepoole ronima.

Ja äkitselt ma teangi, et mõne ränga tööga võib kurbusest üle saada. Võiks hakata aknaid pesema. See on selliste vanamoeliste akende juures nagu meil on lausa piin ja pugemine, sest endistele puuraamidele on peale pandud veel alumiiniumiaknad, kuhu kuidagi ligi ei pääse.

Või hakkaks keldripõrandat küürima, see on muidu ka hull töö, aga kui võtaks veel käsile selle pöörase laigu mingit kemikaali või lakki, mis ikka aastast aastasse kõigile kraapimistele vapralt vastu on pidanud ja nüüd noatööle alla peaks andma.

Aga võiks ehk ette võtta midagi põnevamatki, nagu on teatriskäik, näituse külastamine, muuseum või midagi taolist.

Siis aga lööb äkitselt meelde, et vaid paar päeva tagasi sain ülikooli raamatukogu kasutamiseks lugejakaardi. Tõesõna! See on õige jutt. Selle saamiseks tarvitseb vaid võtta ükskõik milline kursus, nii lihtne see ongi. Kõik see suur rikkus on nüüd kasutamiseks ka minu oma. Selle saamiseks seisin sabas koos noorte üliõpilastega ja kuigi teadsin, et olen nii väheke üleea, ei teinud sellest keegi väljagi.

Mulle on eluaeg meeldinud koolis käia — ja nüüdki. Kas õppida või õpetada või niisama lapsevanemana kooliuksest sisse-välja käia, et ennast asjalisena tunda, see kõik on vahva ja kui lapsi enam ei olegi, siis vähemalt esimesel koolipäeval sügiseti käin kooliaia taga algamise uudsust ja rõõmu vaatamas, et niisama tasapisi ja salamahti teiste rõõmust osa saada.

Täna aga, teate, täna saan kurbusepäevast üle sellega, et löön autole tuurid peale ja sõidan linna raamatukogusse.

Ja ma palun vaikust ja rahu, ärge segage!

Nalja

Kaks sõpra vaatavad kinos filmi, kus näidatakse ka hobuste võidujooksu. „Vean kihla, et nr. 9 võidab," ütleb üks. Sõber võtab kihlveo vastu, kuid kaotab.

Kinost väljudes ütleb võitja: „Ma pean tunnistama, et see kihlvedu ei olnud aus. Ma olen seda filmi juba varem näinud."

„Mina samuti," vastab sõber. „Kuid ma ei osanud uneski aimata, et sama hobune võidab kaks korda järjest."

TEADAANNE

„Vaba Eestlase" kalendri koostamisel on igal aastal olnud suuri raskusi seltskondlikkude organisatsioonide, noorte organisatsioonide, koolide, kirikute jne. aadressidega, mis sageli muutuvad ja kalendrisse satuvad vale aadressid. Selle väärnähte kõrvaldamiseks paluvad kalendri koostajad kõigil nendel eesti institutsioonidel, kes soovivad oma aadresse „Vaba Eestlase" tähtraamatus avaldada, saata need „Vaba Eestlase" toimetusele aadressil: Vaba Eestlane, P. O. Box 70, Stn. „C", Toronto 3, M6J 3M7, Ont. Aadressid palutakse saata hiljemalt 15. novembriks. „Vaba Eestlane" ei vastuta iganenud aadresside osas.

Sündmuste kalender

Reedel, 3. ja laupäeval, 4. oktoobril kell 8 õ. Ryersoni Instituudi teatrisaalis Cosmopolitan Opera Association esitusel Verdi „Maskiball' (Un Ballo in maschera).

● Neljapäeval, 9. oktoobril Eesti Majas Jüri Lina loeng praegusest kultuuriolukorrast kodumaal.

● Laupäeval, 18. oktoobril kell 7 õ. Eesti Maja suures saalis Toronto Eesti Seltsi sügispidu ja loterii loosimine.

● Pühapäeval, 19. oktoobril kell 3 p.l. Toronto Eesti Majas Lakewoodi Eesti Teatri esitusel Lembit Kooritsa muusikal „Emajõel".

● Laupäeval, 1. ja pühapäeval, 2. nov. Eesti Majas Saarniidu kunstinäitus.

● Pühapäeval, 2. novembril kell 4 p.l. Lawrence Park Collegiate saalis Kanada Eesti Teatri esitusel „Kohtumine vanas majas".

● Pühapäeval, 2. novembril kell 3 p.l. Tartu College'is mulkide seltskondlik kooviibimine.